

Kansrijk Poelenburg

Samenwerking tussen jeugdprofessionals en jonge rolmodellen in wijkgericht werken

Laila Wiersma
Jacomijne Prins

jacomijne.prins@inholland.nl

Hogeschool Inholland
Lectoraat Jeugd en Samenleving

Juni 2023

Kansrijk Poelenburg wordt gepubliceerd onder de CC-BY-SA licentie.

Auteurs | Laila Wiersma en Jacomijne Prins

Fotografie | Leyla Palabiyik

Ontwerp en opmaak | Robbert Zweegman

Contact | Jacomijne.Prins@inholland.nl

Referentie | Wiersma, L. & Prins, J. (2023). *Kansrijk Poelenburg. Samenwerking tussen jeugdprofessionals en jonge rolmodellen in wijkgericht werken*. Hogeschool Inholland Amsterdam.

Inhoud

1 Inleiding 4

2 Context en partners 7

- 2 | 1 Poelenburg 7
- 2 | 2 De Poelenburcht 8
- 2 | 3 Partnerorganisaties 8

3 Aanleiding 10

4 Rolmodellen 11

5 Onderzoeksvragen 14

6 Methoden 15

7 Ethische reflectie 18

8 Resultaten 21

- 8 | 1 Start van het onderzoek: een overzicht 21
- 8 | 2 Activiteiten 25
- 8 | 3 Rolmodellen 27
- 8 | 4 Samenwerking rolmodellen en jeugdprofessionals 47

9 Conclusie 54

10 Aanbevelingen 58

11 Discussie 64

12 Referenties 66

1 Inleiding

In het kader van het ZonMw kennisontwikkelingsprogramma 'Wat werkt voor de jeugd' is in april 2020 aan het lectoraat Jeugd en Samenleving van Hogeschool Inholland het project *Kansrijk Poelenburg: Samenwerking tussen jeugdprofessionals en jonge rolmodellen in wijkgericht werken* (kort: *Kansrijk Poelenburg*) toegekend. Dit project is uitgevoerd in samenwerking met centrum voor de kunsten FluXus, Sportbedrijf Zaanstad, Sociaal Wijkteam (SWT) Poelenburg, Jeugdteam Pelders- en Hoornseveld en 'Trots op 075'.

De wijk Poelenburg in Zaanstad-Oost was op het moment van toekenning van de subsidie al bekend terrein voor het lectoraat Jeugd en Samenleving. Sinds 2018 heeft het lectoraat op verschillende manieren onderzoek gedaan naar de ondersteuning van jongeren in een wijk die sinds 2016 landelijk bekend is komen te staan als een 'probleemwijk'. In dat jaar haalde Poelenburg het landelijke nieuws toen jongeren uit de wijk via filmpjes op YouTube verslag gingen doen van de ongeregelde heden in de wijk, in het bijzonder de confrontaties tussen jongeren en de politie. Naast bestaande problematiek op het gebied van de zogenaamde 'Big 5' (support, wonen, school & werk, inkomen en welzijn) die al lange tijd speelde in de wijk kregen jongeren in Poelenburg vanaf dat moment te maken met het stigma van een probleemwijk.

Het lectoraat Jeugd en Samenleving was in de nasleep van deze gebeurtenissen betrokken bij onderzoek naar de invloed van stigmatisering op de ontwikkeling van jongeren in de wijk (Smedema, 2020). Jongeren in dit onderzoek gaven aan het prettig te vinden om naast de stroom aan negatieve berichtgeving over hun wijk, positieve berichtgeving op gang te brengen op basis van hun eigen ervaringen in de wijk. Een ander onderzoek van het lectoraat (Kaulingfreks & Duijndam, 2019)¹ wees uit dat jongeren uit de wijk een beperkt beeld hadden van hun mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding én hun toekomst op het gebied van werk en opleiding. Beide onderzoeken wijzen erop dat veel jongeren last hebben van het negatieve imago van de wijk en dat er weinig zichtbare, positieve rolmodellen in de wijk zijn waar jongeren zich aan kunnen spiegelen.

¹ De hier genoemde rapportages zijn het resultaat van onderzoeksopdrachten van de gemeente Zaanstad in het kader van Pact Poelenburg (Kaulingfreks & Duijndam, 2019) en van Studenten in Poelenburg Peldersveld (StiPP) (Smedema, 2020). De rapportages die verslag doen van dit onderzoek zijn niet publiek beschikbaar.

Het project *Kansrijk Poelenburg* stelde het lectoraat in staat om de aanwezigheid in Poelenburg te continueren, en samen met lokale partners verder te werken aan de ondersteuning van jongeren, in samenwerking met lokale rolmodellen. Het contact met rolmodellen was op dat moment al een feit: het lectoraat ondersteunde een initiatief van twee studenten van de opleiding Pedagogiek van Hogeschool Inholland, waarvan een geboren en getogen in Poelenburg, om een platform op te richten, dat zich richtte op positieve berichtgeving uit de wijk. Op het Instagramaccount van jongerenplatform 'Trots op 075' werden vanaf 2021 wekelijks verhalen verteld van en door rolmodellen uit de wijk.

Deze rapportage geeft antwoord op de vraag hoe lokale jeugdprofessionals en rolmodellen kunnen samenwerken in het preventief en wijkgericht werken in Poelenburg. We beschrijven daarbij de belangrijkste problemen waar jongeren uit de wijk tegenaan liepen gedurende het onderzoek; de verschillende typen rolmodellen waar we in de loop van het project kennis mee hebben gemaakt, en de verschillende manieren waarop partners tot samenwerking met rolmodellen kwamen. Daarnaast wordt in deze rapportage stilgestaan bij de verschillende uitdagingen die het doen van onderzoek in Poelenburg met zich meebracht. Tot slot worden er aanbevelingen gedaan over de samenwerking tussen jeugdprofessionals en rolmodellen in grootstedelijke contexten zoals Poelenburg.

Voor het tot stand komen van dit onderzoek zijn we dank verschuldigd aan ZonMw voor het vertrouwen in dit project; aan onze praktijkpartners die zich dagelijks inzetten voor het bereiken van jongeren uit de wijk vanuit hun professionele en persoonlijke overtuiging, en aan de jongeren en rolmodellen die zich in hun vrije tijd hebben ingezet voor dit project in het bijzonder. De wens en ambitie om te werken aan de verbetering van ondersteuning van jongeren in de wijk wordt door hen allen sterk gevoeld en vormden een inspiratie voor ons gedurende dit project.

2 Context en partners

Om een goed beeld te krijgen van de werkzaamheid van dit project, is het belangrijk om een beeld te schetsen van de buurt waarin het onderzoek plaatsvond en de verschillende partners waarmee werd samengewerkt. Hieronder beschrijven we de context van de wijk Poelenburg, het buurthuis De Poelenburcht, en bieden we inzicht in de werkzaamheden van onze partnerorganisaties, die allen activiteiten aanbieden voor jongeren in de wijk.

2 | 1 Poelenburg

Poelenburg is een relatief jonge wijk in Zaanstad-Oost die aan het eind van de jaren 50, begin jaren 60 is gebouwd voor nieuwkomers die aan de slag gingen in de opkomende Zaanse industrie. Deze nieuwkomers of 'gastarbeiders' waren voornamelijk afkomstig uit Turkije en Marokko². Nog steeds maken mensen met een migratieachtergrond een groot deel uit van de bewoners van Poelenburg. Daarvan heeft een meerderheid een Turkse achtergrond (Pact Poelenburg, 2020). De laatste jaren trekt de wijk ook nieuwkomers uit landen uit Oost-Europa aan, waaronder een grote groep mensen met een Bulgaarse achtergrond.

Vanaf de jaren zeventig neemt in de wijk sociaaleconomische problematiek toe vanwege de werkloosheid die ontstaat als een aantal grote fabrieken in de regio hun deuren sluiten. Er zijn onder andere zorgen over armoede, criminaliteit en slechte integratie (Pact Poelenburg, 2020). Vanaf 2006 wordt ingezet op de fysieke en sociaaleconomische ontwikkeling van de wijk in het kader van de landelijke wijkenaanpak van minister Vogelaar. Desondanks blijven veel problemen in de wijk onopgelost.

In 2016 haalt Poelenburg landelijk het nieuws door een groep jongeren die rondom een lokale supermarkt voor overlast zorgt en beelden daarvan via deelt via YouTube. Naar aanleiding van deze gebeurtenissen stelt de gemeente Zaanstad in 2017 een nieuw actieplan op om constructieve en duurzame verbeteringen door te voeren in de wijk. Naast de wijk Poelenburg omvat dit actieplan ook de nabijgelegen wijk Peldersveld. Het 'Actieplan Poe-

² De nieuwkomers uit die tijd zijn inmiddels al lang geen nieuwkomers meer. Waar nodig verwijzen we naar deze bewoners en hun (achter)(klein)kinderen met de term 'bewoners met een migratieachtergrond'. Waar de achtergrond niet relevant is noemen we hen gewoon 'bewoners'.

lenburg Peldersveld' heeft in 2020 een vervolgstap gekregen met de naam 'Pact Poelenburg Peldersveld'³. Met dit actieplan committeerden diverse partners uit de domeinen zorg, welzijn, onderwijs, veiligheid en huisvesting zich aan een duurzame samenwerking die over een periode van 20 jaar gelijke kansen en een succesvolle toekomst mogelijk moet maken voor bewoners uit de wijk.

De gemeente Zaanstad zet met het Pact Poelenburg Peldersveld in op het versterken van de zelfredzaamheid van inwoners en het versterken van de kracht van de buurtbewoners. Deze aanpak spreekt ook uit de titel van het pact: 'Kansen Pakken' (Pact Poelenburg, 2020). Het is in deze context dat het onderzoeksproject *Kansrijk Poelenburg* inzet op de versterking van het preventief en wijkgericht werken. Dit doen we door samen met lokale partners (waaronder het SWT Poelenburg en het Jeugdteam), jonge rolmodellen en jongeren te werken aan een betere toegankelijkheid van de opvoedondersteuning in de wijk.

2 | 2 De Poelenburcht

Aan de buitenste rand van Poelenburg ligt buurthuis De Poelenburcht. Hier zijn het Sociaal Wijkteam Poelenburg en het Jeugdteam gevestigd. De Poelenburcht is een plek waar mensen uit de buurt naartoe komen voor informatie en begeleiding (bijvoorbeeld bij opvoedvraagstukken), maar ook om elkaar te ontmoeten en voor ontspanning.

2 | 3 Partnerorganisaties

Het Sociaal Wijkteam Poelenburg (SWT Poelenburg) is er voor bewoners van de wijk met vragen of problemen op het gebied van welzijn, zorg, werk en inkomen, wonen en (gezins)relaties. Het jongerenwerk is onderdeel van het sociaal wijkteam en werkt 'bovenwijks' in voornamelijk Poelenburg, Peldersveld en Hoornseveld, Rosmolenwijk en Zaandam-Zuid. Jongerenwerkers organiseren activiteiten in buurthuizen, doen outreachend werk op de straat en faciliteren de Jongerenwinkel waar jongeren terecht kunnen met allerlei vragen en/of om gezellig te ontspannen met andere jongeren.

Jeugdteam Pelders- en Hoornseveld is onderdeel van het Sociaal Wijkteam Poelenburg en biedt hulp bij gedrags- of emotionele problematiek, bij verstandelijke beperkingen en/of ondersteuning bij opvoedingsvraagstukken. Het Jeugdteam biedt ook hulp bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

Centrum voor de kunsten FluXus heeft als missie om zoveel mogelijk Zaan-kaners in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Dit doen zij binnen het onderwijs door scholen en cultuurmakers te adviseren en te verbinden in samenwerkingsprojecten. FluXus zet zich samen met netwerkdocenten en zorg- en welzijnsorganisaties in het bijzonder in voor kwetsbare doelgroepen die niet (vaak) met kunst in aanraking komen.

Sportbedrijf Zaanstad heeft als doel om alle inwoners in Zaanstad met plezier te laten bewegen. Hiervoor kunnen inwoners van Zaanstad gebruik maken van zwembaden, sporthallen en gymzalen van het sportbedrijf en deelnemen aan een breed palet van activiteiten en evenementen. Sportbedrijf Zaanstad houdt zich ook bezig met brede school sportactiviteiten en is in samenwerking met Gemeente Zaanstad verantwoordelijk voor de uitvoering van het gemeentelijk sportbeleid.

³ Kansen pakken, Pact Poelenburg Peldersveld 2020-2040 (pactpp.nl)

'Trots op 075' is een Instagram platform waarop jongeren uit Poelenburg hun eigen verhaal over het opgroeien in hun wijk met de buitenwereld kunnen delen. 'Trots op 075' is opgericht door voormalig Inholland studenten Leyla Palabiyik en Sophie Smedema. Leyla Palabiyik is geboren en getogen in Poelenburg en als jong rolmodel betrokken bij het project *Kansrijk Poelenburg*.

3 Aanleiding

De wijk Poelenburg heeft al lange tijd te maken met hardnekkige sociaaleconomische problematiek. Daarbij hebben jongeren uit Poelenburg te maken met achterstanden op verschillende leefgebieden⁴. Zo groeit een derde van de kinderen op in armoede; 10-15% groeit op in een eenoudergezin. Meer jongeren dan gemiddeld in Zaanstad hebben te maken met een taalachterstand, lagere Cito-scores en schooladviezen, en gezondheidsproblemen zoals overgewicht. Professionals en ouders maken zich zorgen over jongeren die vatbaar zijn voor de verlokkingen van het criminele pad en over hangjongeren die veel tijd op straat doorbrengen.

Om een positief opgroei- en opvoedklimaat te stimuleren in de wijk zet het lokale sociale wijkteam (SWT Poelenburg), dat het jongerenwerk in haar portefeuille heeft, samen met formele en informele partners sterk in op wijkgericht, preventief werken aan talentontwikkeling. Jeugdprofessionals van zowel het SWT Poelenburg als het Jeugdteam merken echter dat het nog onvoldoende lukt jongeren die zich in een kwetsbare situatie bevinden in een vroeg stadium te bereiken. In de wijk vindt normalisering plaats van ondermijnende (drugs)criminaliteit en hele families zijn afhankelijk van de financiële steun die door criminele netwerken geboden wordt. Professionele hulp en ondersteuning – zowel preventief als gespecialiseerd – wordt in dit licht door veel jongeren en families gewantrouwd.

Jeugdprofessionals in de wijk willen graag hun bereik vergroten onder jongeren die met vragen zitten of zich in een kwetsbare situatie bevinden. Aan het onderzoek waar hier verslag van wordt gedaan ligt de vraag ten grondslag hoe het jongerenwerk van het SWT Poelenburg samen met andere sociale partners de afstand tussen professionals en de leef- en belevingswereld van jongeren kan verkleinen en daarmee het groepsgerichte, outreachende en preventieve werk in de wijk kan versterken. Een belangrijke veronderstelling daarbij is dat getalenteerde jongeren met een voorbeeldfunctie (rolmodellen) uit de wijk het best in staat zijn om deze afstand te verkleinen.

⁴ Zie Kansen Pakken: Pact Poelenburg Peldersveld 2020-2040, november 2019.
Bron: <https://zaanstad.raadsinformatie.nl/modules/3/agendavoorraad/535858>

4 Rolmodellen

In dit onderzoeksproject richten we ons op de functie die rolmodellen kunnen vervullen in het preventief en wijkgericht werken. Eigen vooronderzoek van het lectoraat (Kaulingfreks & Duijndam 2019) laat zien dat jongeren het meest gestimuleerd worden tot positieve gedragsverandering, een positieve identiteitsontwikkeling en een positief toekomstperspectief door mensen uit hun directe omgeving waar ze tegenop kijken of zich door gesteund en gezien voelen.

Over rolmodellen en de verschillende functies die zij kunnen hebben in het leven van jongeren in kwetsbare situaties is veel geschreven (bijv. Buurman & De Graaff, 2009; De Jong 2013, 2014, 2016; De Wit et al., 2019; Hurd & Zimmerman 2014; Lockwood et al., 2002; Peters et al., 2018; Stanton-Salazar & Spina, 2003). Hoewel de definities van rolmodellen verschillen, worden rolmodellen traditioneel gedefinieerd als 'volwassenen waar jongeren naar opkijken en op wensen te lijken' (Hurd & Zimmerman 2014).

In dit onderzoek laten we ons inspireren door de meer uitgebreide definitie die door lector Aanpak Jeugdcriminaliteit Jan-Dirk de Jong en collega's is opgesteld (zie o.a. De Jong 2013, 2014, 2016; De Wit et al., 2019; Denkers & De Jong, 2020). Hoewel de jongeren waar dit onderzoeksproject zich op richt zich niet op voorhand laten definiëren als 'overlastgevend' of 'risicojeugd' (termen die gebruikt worden in de context van het onderzoek van De Jong en collega's) is er wel overlap in de kwetsbare situaties waarin jongeren in dit onderzoek zich in bevinden als gevolg van potentiële multi-problematiek binnen de wijk en/of gezinnen waarin jongeren opgroeien (zie ook De Wit et al., 2019). In overeenstemming met de definitie van De Jong (2014) hanteren we daarom in deze rapportage de volgende definitie van een rolmodel:

Een rolmodel is een (jong)volwassen persoon met wie een jongere zich kan identificeren en die een rol inneemt in zijn of haar gemeenschap die model staat voor het soort rol dat de jongere later zelf ook wil innemen (met de

bijbehorende status in de sociale omgeving). Een goed rolmodel moet een jongere in eerste instantie kunnen bereiken en het gevoel geven dat hij of zij wordt gezien, erbij hoort en ertoe doet. Vervolgens is het zaak dat het rolmodel de jongere begeleidt, ondersteunt en helpt om een positieve gedragsverandering teweeg te brengen door onder meer grenzen te stellen en perspectief te bieden.

Deze definitie geeft een aantal handvaten om te begrijpen waaraan een goed rolmodel zou moeten voldoen. Daarbij staan identificatie en het vervullen van een modelrol binnen de gemeenschap centraal. Met betrekking tot identificatie wordt in dit onderzoeksproject verondersteld dat jongeren het best bereikt worden door rolmodellen die weten aan te sluiten bij hun leefwereld. Daarnaast zijn in deze definitie opgenomen de veronderstellingen dat een goed rolmodel een jongere weet te bereiken, het gevoel weet te geven dat hij/zij ertoe doet en begeleiding kan bieden.

In de praktijk signaleert De Jong (2014) dat de verschillende functies van een rolmodel vertegenwoordigd worden door verschillende rolmodellen, afhankelijk van de specifieke doelgroep en/of het specifieke doel van de inzet van het rolmodel (idem). In de rapportage van De Jong (idem) worden verschillende soorten rolmodellen onderscheiden: *het idool* (iemand met naamsbekendheid die 'het gemaakt heeft' en een inspiratie vormt voor jongeren); *de mentor* (iemand die vanuit levenservaring sturing en ondersteuning biedt); *de coach* (iemand die taakgerichte ondersteuning biedt bij het ontwikkelen van kennis en/of vaardigheden), *de voorlichter* (iemand die informatie en inspiratie biedt) en *de passionado* (rolmodel in de vorm van een mentor of coach binnen professionele instellingen en organisaties).

In deze rapportage wordt nader ingegaan op de vraag hoe verschillende jonge rolmodellen in de wijk het best kunnen samenwerken met lokale jeugdprofessionals om jongeren (12+) te bereiken, te betrekken en te begeleiden. Zowel in de relatie tussen jongeren en rolmodellen als tussen rolmodellen en lokale jeugdprofessionals speelt *vertrouwen* een belangrijke rol (De Jong, 2014, 2016; Metz, 2011). Rolmodellen zijn in staat het (zelf)vertrouwen van jongeren te herstellen⁵. Vertrouwen is nodig om jongeren weer in anderen en in zichzelf te laten geloven. Rolmodellen moeten erop kunnen vertrouwen dat formele partners (bijv. wijkagenten of gespecialiseerde opvoedondersteuning) vertrouwelijk omgaan met informatie over jongeren, en het eerder opgebouwde vertrouwen met de jongeren niet schaden of verwaarlozen.

Schematisch is de veronderstelling bij dit onderzoek als volgt:
Figuur 1: keten van vertrouwen, zie pagina 13.

Figuur 1 is een toepassing van het concept 'keten van vertrouwen' zoals genoemd door Dr. Elena Ponzoni in de podcastserie 'De Kracht van ontmoeting' (Kleiss, 2022). Hierin gebruikt Ponzoni het begrip 'keten van vertrouwen' om aan te duiden 'dat samenwerking tussen verschillende niveaus (van informeel tot formeel) van belang is om vertrouwen en onderling begrip tussen jongeren en instituties te versterken. Hiervoor is het van belang dat in elke schakel sprake is van wederzijds leren, oog voor elkaars expertise en het voeden van een vertrouwensband'.

⁵ Dit (zelf)vertrouwen kan geschaad zijn door een 'negatieve spiraal van uitsluiting' (Metz, 2011, p. 20) waarmee wordt verwezen naar de uitsluiting die jongeren ervaren in een maatschappij die zij niet kunnen bijbenen, en hun (gestrande) pogingen om gebruik te maken van maatschappelijke voorzieningen, die het gevoel van uitsluiting alleen nog maar versterken.

Figuur 1
Keten van vertrouwen

De keten van vertrouwen zoals hier weergegeven geeft het pad van (in) formele ondersteuning weer dat jongeren doorlopen om, als dat nodig is, bij de gespecialiseerde opvoedondersteuning (het Jeugdteam) terecht te komen. Alle relaties die aan de basis liggen van deze keten zijn gebaseerd op vertrouwen. Als deze keten wordt doorbroken, is het moeilijk voor een jongere om (tijdig) juiste hulp te krijgen.

Een belangrijke vraag die in deze rapportage wordt beantwoord is hoe rolmodellen kunnen bijdragen aan het vertrouwen van jongeren uit de wijk Poelenburg in relatie tot (vertegenwoordigers) van formele hulpverlening en sociale voorzieningen, in bijzonder het jongerenwerk en het Jeugdteam. Bij het beantwoorden van deze vragen richten we ons in het bijzonder op de communicatie vanuit de rolmodellen en de partners. We onderzoeken welke vormen van communicatie nodig zijn vanuit de verschillende rolmodellen, en hoe deze vormen van communicatie kunnen bijdragen aan een betere verbinding tussen verschillende partners in de keten van vertrouwen rondom jeugd in kwetsbare situaties.

5 Onderzoeksvragen

Bovenstaande overwegingen hebben aanleiding gegeven tot het onderzoeksproject *Kansrijk Poelenburg*. Aan het onderzoek waar dit project zich op richt liggen de volgende hoofd- en deelvragen ten grondslag:

Hoofdvraag

Welke rol kunnen actieve, getalenteerde jongeren met een voorbeeldfunctie (rolmodellen) spelen in het versterken van preventief en wijkgericht werken in Poelenburg?

Deelvragen

- | Met welke activiteiten kunnen jongeren uit de buurt (12+) worden bereikt en (duurzaam) worden betrokken?
- | Wie zijn rolmodellen voor jongeren uit de buurt?
- | Hoe ziet de communicatie tussen jongeren en rolmodellen eruit?
- | Hoe ziet de samenwerking tussen rolmodellen en jeugdprofessionals eruit?
- | Kan de samenwerking tussen rolmodellen en jeugdprofessionals bijdragen aan vertrouwen onder jongeren in ondersteuning? Zo ja, hoe? En zo nee, wat zijn hierin belangrijke obstakels?

6 Methoden

In dit project hebben we ingezet op actieonderzoek als onderzoeksstrategie. Actieonderzoek is een aanpak die onderzoek en actie combineert (Van der Zouwen, 2018). Actieonderzoek leent zich er niet alleen goed voor om de behoeften en perspectieven van jongeren in kaart te brengen, maar ook samen met hen te werken aan concrete veranderingen in hun leefomgeving (De Winter & Kroneman, 2003; Dedding et al., 2013). Een van de belangrijkste uitgangspunten van actieonderzoek is dat 'doelgroepen' geen object van onderzoek zijn, maar mede-onderzoeker, en dat onderzoekers, praktijkprofessionals én jongeren samen op zoek gaan naar passende ondersteuning (Reason & Bradbury, 2001; Migchelbrink, 2018).

Actieonderzoek biedt de gelegenheid jongeren niet alleen mee te laten denken over de onderzoeksvraag en -opzet, maar gedurende het hele project te bouwen op hun reflexief, onderzoekend en zelforganiserend vermogen (Lieshout et al., 2017). Actieonderzoek leent zich er bovendien goed voor om te leren van praktijken van samenwerking in een lokale context, en om die praktijken al lerend te veranderen (Kuiper et al., 2018). In dit project hebben we samen met jongeren en professionals onderzocht hoe jeugdprofessionals én lokale rolmodellen het beste met elkaar samen kunnen werken om jongeren die met vragen zitten of zich in een kwetsbare situatie bevinden te bereiken en een band met hen op te bouwen.

Voor het uitvoeren van actieonderzoek kan gebruik gemaakt worden van verschillende onderzoeksmethoden. In dit onderzoeksproject is hoofdzakelijk gebruik gemaakt van participatieve observatie. Participatieve observatie is een onderzoeksmethode waarbij de onderzoeker deel uitmaakt van de onderzoekssituatie (Baarda et al., 2021). In plaats van de klassieke aanwezigheid van de onderzoeker als een 'vlieg op de muur', maakt de onderzoeker zijn of haar aanwezigheid kenbaar en neemt deel aan activiteiten die gedurende het veldwerk worden ondernomen.

De periode waarin ten behoeve van dit onderzoeksproject veldwerk is ondernomen liep van maart 2021 tot en met december 2022. We ambieerden tijdens deze periode veelvuldig in contact te zijn met zowel jongeren, rolmodellen als onze professionele partners. Alleen door regelmatig met hen in overleg te zijn konden we aansluiten bij hun wensen, ambities en van hen leren over de verschillende manieren waarop geprobeerd werd om jongeren te bereiken, betrekken en begeleiden. Daarnaast wilden we aansluiten bij de veranderingen die plaatsvonden in het denken over en handelen ten aanzien van de inzet van rolmodellen gedurende het project.

Om aan deze ambitie tegemoet te komen is in overleg met het jongerenwerk van het SWT Poelenburg overeengekomen dat de uitvoerend onderzoeker van dit project zou aansluiten bij de wekelijkse vergaderingen van het jongerenwerk. Omdat het niet bij de aard van actieonderzoek past om als onderzoeker alleen aanwezig te zijn als observant, heeft de uitvoerend onderzoeker ook bijgedragen aan ideeën voor het bereiken van jongeren uit de wijk, en heeft zij ook meegewerkt aan het organiseren en uitvoeren van deze activiteiten. Dat wil zeggen: de onderzoeker nam niet alleen actief deel aan de bestaande praktijk, maar kwam deze ook versterken. Daarbij werd het jongerenwerk niet beschouwd als object van onderzoek maar, in de lijn met de uitgangspunten van actieonderzoek, als een gelijkwaardige partner op basis van een wederkerige relatie.

Daarnaast bleef de uitvoerend onderzoeker steeds in contact met de verschillende rolmodellen die bij het onderzoek betrokken waren. Van de bijeenkomsten met het jongerenwerk, de gesprekken met rolmodellen en de activiteiten met jongeren zijn verslagen gemaakt.

Naast onderzoek naar en het leveren van bijdragen aan activiteiten voor jongeren, was het onze ambitie om samen met onze partners te onderzoeken hoe zij met rolmodellen konden samenwerken om jongeren te bereiken, betrekken en waar mogelijk, te begeleiden. Om aan deze ambitie tegemoet te komen organiseerde de projectleider verschillende formele en informele bijeenkomsten rondom het project waarin met de verschillende partners de voortgang en de aansluiting van het project bij de ambities van de partners werden besproken. Daarnaast werden activiteiten met rolmodellen geobserveerd die door partners werden geïnitieerd. Ook van deze bijeenkomsten en activiteiten zijn verslagen gemaakt.

Door de intensieve aanwezigheid van de onderzoekers in Poelenburg en de verslaglegging van bijeenkomsten en activiteiten met jongeren, rolmodellen en professionals, leverde het onderzoek niet alleen een samenwerking op met betrekking tot het versterken van het wijkgericht werken, maar ook een geïnformeerd inzicht in de leefwerelden van jongeren en in het reilen en zeilen van het professionele jeugdwerk in Poelenburg, en De Poelenburcht in het bijzonder.

Ten behoeve van de analyse is eerst een typologie opgesteld van rolmodellen uit de wijk. Deze typologie is gebaseerd op een combinatie van de functie van rolmodellen in de wijk en hun relatie tot jongeren uit de wijk. Vervolgens zijn van de verschillende typen rolmodellen alle interacties met jongeren bestudeerd. In overeenstemming met de veronderstelling dat rolmodellen weten aan te sluiten bij de leefwereld van jongeren, is gekeken

naar de manieren waarop rolmodellen een brug sloegen naar de leefwereld van jongeren en of/ hoe ze jongeren wisten te betrekken en te begeleiden.

Voor het tweede deel van de analyse, de samenwerking tussen rolmodellen en professionals, zijn verslagen van activiteiten en bijeenkomsten geanalyseerd, waarbij de focus lag op houdingen van professionals ten aanzien van jongeren en rolmodellen en communicatie tussen jongeren, rolmodellen en professionals. De analyses zijn door de twee hoofdonderzoekers apart uitgevoerd en vervolgens samengevoegd.

7 Ethische reflectie

Onderzoek doen in een wijk als Poelenburg, waar uiteenlopende problemen spelen op verschillende leefgebieden, was niet altijd eenvoudig. Het bereiken van jongeren bleef een belangrijk punt van aandacht gedurende het onderzoek. Om met jongeren in contact te komen op een laagdrempelige manier hebben we in dit onderzoek nauw samengewerkt met het jongerenwerk van het SWT Poelenburg. De uitvoerend onderzoeker was aanwezig bij de wekelijkse vergaderingen van het jongerenwerk en zette deel van haar onderzoekstijd in om ondersteunende taken op zich te nemen.

Een dergelijke rol kan wellicht geïnterpreteerd worden als een soort 'overmatige betrokkenheid' (Baarda et al., 2021) die kritische afstand van het onderzoeksveld in de weg zit. In dit onderzoek merkten we dat betrokkenheid juist leidde tot vertrouwen over en weer om kritische vragen te stellen. Over de zin en onzin van onderzoek, maar ook over de vraag welke jongeren op dit moment wel en niet bereikt worden binnen het jongerenwerk. Een van die kritische vragen ging over de 'bias' in het jongerenwerk voor activiteiten voor jongens, en het rolbevestigende karakter van sommige activiteiten (gamen en sporten voor de jongens; workshops over weerbaarheid en ongewenste zwangerschappen voor meiden). Uit deze gesprekken kwam het onderzoeksproject *Gendergelijk Poelenburg: Mannenemancipatie voor en door jongerenwerkers en jongeren in wijkgericht werken*⁶ voort. Binnen dit project worden o.a. jongerenwerkers getraind in mannenemancipatie.

Onze betrokkenheid bij het jongerenwerk maakte dat we soms deelgenoot werden van gedetailleerde en/ of gevoelige informatie over jongeren uit de wijk. De ongeschreven regel onder jongerenwerkers om dit soort informatie niet naar buiten te brengen ging op dat moment ook op voor ons als onderzoekers. We hebben daarin de volgende afweging gemaakt: van gesprekken waarin vertrouwelijke informatie werd gedeeld die niet herleidbaar was tot een persoon (jongerenwerker of jongeren) is verslag gemaakt. Op het moment dat gesprekken betrekking hadden op ernstige incidenten in de wijk of daarbuiten, hebben we ervoor gekozen om dit niet op te nemen in onze

⁶ Deze aanvraag is in september van 2022 gehonoreerd, met als startdatum 1 december 2022. De resultaten van dit project zijn ten tijde van het schrijven van deze rapportage nog niet voorhanden. Voor vragen over dit project kan contact opgenomen worden met Fariël Ben Abdelaziz (fariel.benabdelaziz@inholland.nl).

verslaglegging. In de nasleep van ernstige incidenten (zoals bijvoorbeeld een steek- of een schietpartij) hebben we ervoor gekozen om ons veldwerk tijdelijk te staken, om bewust in het ongewisse te blijven over sommige gebeurtenissen in de wijk, de identiteit van betrokkenen af te schermen en het de focus van het onderzoek te behouden.

De beschrijving van ons veldwerk richt zich op de samenwerking tussen rolmodellen en het professioneel voor- en achterveld in het bereiken van jongeren. Gedurende het onderzoek merkten we op dat zich soms spanningen voordeden tussen verschillende partnerorganisaties, en soms tussen individuele professionals en/of jongeren. Hoewel de beschrijving van deze spanningen onderdeel uitmaakt van deze rapportage, hebben we er ook hier voor gekozen om in de rapportage niet in detail te treden over specifieke incidenten of spanningen tussen individuele personen.

Hoewel sommige personen, zeker voor betrokkenen, herkenbaar zullen zijn als deelnemers aan dit project en/of als verantwoordelijke voor bepaalde inzichten of uitspraken, hebben we ervoor gekozen om in deze rapportage niemand bij naam te noemen, zeker niet de jongeren betrokken bij dit onderzoeksproject, maar ook niet de leden van de kerngroep van jeugdprofessionals die ons gedurende het project van waardevolle informatie voorzagen.

Tot slot vond er in het project veel uitwisseling van informatie plaats tussen jongeren uit de wijk, jongerenwerkers en jonge 'rolmodellen' die we later 'tussenpersonen' zijn gaan noemen, waar wij geen getuige van waren. Deze informatie kwam ons niet altijd direct ter ore, maar werd met ons gedeeld in de vele (in)formele gesprekken die we met jongeren, rolmodellen en jeugdprofessionals voerden. Deze informatie heeft ons veel geleerd over de personen die jongeren in vertrouwen willen nemen op het moment dat ze in de problemen zijn. Hoewel deze informatie uit tweede hand minder betrouwbaar is, hebben we besloten sommige van de gesprekken waar we over hoorden toch mee te nemen in de analyse. Dit project gaat in belangrijke mate over vertrouwen. Als onderzoekers hebben we in de loop van het project veel vertrouwen gekregen van zowel onze partners als jongeren, maar we behoorden niet altijd tot de kring van wijkbewoners die jongeren zonder meer vertrouwden.

8 Resultaten

Het onderzoek *Kansrijk Poelenburg* geeft antwoord op de vraag welke rol actieve, getalenteerde jongeren/jongvolwassenen met een voorbeeldfunctie (rolmodellen) kunnen spelen in het versterken van preventief en wijkgericht werken in Poelenburg. Om deze vraag te beantwoorden geven we

- 1) een beschrijving van de problematiek waar jongeren in Poelenburg mee te maken hebben en de activiteiten die we in samenwerking met rolmodellen hebben ondernomen om deze problemen te adresseren;
- 2) wie rolmodellen waren voor jongeren uit de buurt; wat belangrijke kenmerken waren van deze rolmodellen en hoe verschillende rolmodellen vorm gaven aan hun communicatie met jongeren en
- 3) hoe de samenwerking tussen de praktijkpartners en rolmodellen eruit zag en of/hoe het hen lukte om samen jongeren te bereiken.

Nog voordat we antwoord kunnen geven op al deze vragen, is het belangrijk om een overzicht te schetsen van hoe de situatie met betrekking tot de begeleiding van jongeren uit de wijk, en de samenwerking tussen verschillende praktijkpartners eruitzag op het moment dat ons veldwerk startte. Het beeld dat wij opdeden van het werkveld bij de start van het project gaf mede vorm aan de manier waarop wij in dit onderzoek te werk zijn gegaan.

8 | 1 Start van het onderzoek: een overzicht

Om een beeld te schetsen van de context waarin we in maart 2021 startten, beschrijven we hieronder 1) welk beeld leden van ons kernteam van praktijkpartners en rolmodellen hadden van de problemen die spelen onder jongeren in de wijk; 2) welke bestaande activiteiten door verschillende partners in dit onderzoek werden georganiseerd om tegemoet te komen aan ondersteuningsbehoeften onder jongeren en 3) een overzicht van welke doelgroep(en) door welke partners werden bereikt.

8 | 1 | 1 Uitdagingen in de wijk

Tijdens de eerste bijeenkomst van het kernteam van onderzoekers, praktijkpartners en rolmodellen is besproken welke problemen leden van het kernteam ondervinden in het bereiken van jongeren in de wijk.

De praktijkpartners gaven aan dat de jongeren waar dit onderzoek zich op richt met activiteiten moeilijk te bereiken zijn. Een van de praktijkpartners noemde specifiek de groep 12+ die lastig te bereiken is. Onder die groep is sprake van problemen gerelateerd aan financiën en ruimte thuis; er is weinig ruimte voor privacy, voor ontspanning. Jongeren die thuis problemen hebben komen minder snel naar activiteiten. Vanaf de leeftijd van 12, de overgang van de basisschool naar de middelbare school, raken jongeren buiten beeld. Veel hulpverleners richten zich nu op de leeftijdsgroep 12-.

Bij het bespreken van problemen met het bereiken van de groep 12+ verwezen praktijkpartners naar de zgn. 'Big 5': (structurele) problemen die spelen rond support, wonen, school & werk, inkomen en welzijn (zie o.a. Levvel, 2023). Het beleid dat de gemeente Zaanstad op deze deelgebieden voert wordt door praktijkpartners ervaren als niet toereikend (er is niet genoeg geld) en ad hoc (er is niet genoeg tijd). Dit komt de relatie van jeugdprofessionals met jongeren niet ten goede: hoe goed de band met (individuele) medewerkers van betrokken organisaties ook is, ze worden door jongeren vaak gezien als een verlengstuk van de gemeente.

Deze laatste observatie door een van de praktijkpartners hangt samen met een ander terugkerend probleem dat door praktijkpartners genoemd wordt: een gebrek aan vertrouwen. Een praktijkpartner noemt dat gebrek aan vertrouwen van jongeren speelt door het hele netwerk van jongerenwerkers, ketenpartners en politie. In de paragrafen hieronder beschrijven we hoe een gebrek aan vertrouwen niet alleen speelde onder jongeren ten aanzien van jeugdprofessionals, maar ook tussen de jeugdprofessionals zelf. Voor centrum voor de kunsten FluXus hield een gebrek aan vertrouwen met name verband met een te nauw begrip van kunst en cultuur onder jongeren. Kunst en cultuur worden gezien als elitaire bezigheden, voornamelijk bedoeld voor witte mensen.

Dat jongeren uit de wijk niet altijd het gevoel hebben erbij te horen in de maatschappij kwam ook in de bijeenkomst ter sprake. Onze partner van het jongerenwerk beschreef hoe jongeren zich thuis voelen in de wijk, waar ze geaccepteerd worden, maar buiten de wijk vaak het gevoel hebben dat mensen hen daar niet willen; dat ze daar niet horen, of niet gewenst zijn. Het gevoel buiten de wijk niet als volwaardig gezien te worden hangt volgens de partners samen met het stigma op de wijk in combinatie met het stigma op mbo-opleidingen.

Daaraan gerelateerd hebben jongeren uit de wijk vaak een beperkt perspectief van wat ze kunnen worden; wat ze kunnen bereiken in het leven. Er is een gebrek aan inzicht in welke beroepen bereikbaar zijn voor jongeren uit de buurt en hoe de weg hier naartoe verloopt.

Er zijn succesvolle sporters, politici en/of ondernemers uit Poelenburg, maar deze verdienen inmiddels veel geld; wonen niet meer in de wijk en staan daardoor op (grote) afstand van jongeren.

Er is, kortom een gebrek aan rolmodellen die dichtbij jongeren staan, en 'haalbare' beroepen uitoefenen. Het rolmodel van jongerenplatform 'Trots

op 075' bevestigde deze observatie. Waar het jongeren volgens haar vooral aan ontbreekt is dat ze inzicht krijgen in het proces dat jonge rolmodellen uit de wijk naar succes heeft geleid.

8 | 1 | 2 Bestaande activiteiten

Ondanks dat er problemen spelen onder jongeren in de wijk, en jongeren niet altijd (tijdig) bereikt worden door jeugdprofessionals van het jongerenwerk of het Jeugdteam, gaan er ook dingen goed. Ten tijde van de start van het onderzoek lopen in De Poelenburcht verschillende activiteiten van het jongerenwerk (zoals de Jongerenwinkel, het meidenwerk van Girlzz, en de huiswerkbegeleiding (12-)) die door jongeren goed worden bezocht. FluXus is op dat moment bezig met het leggen van contacten in de wijk om samen met rolmodellen en jongeren te onderzoeken hoe jongeren uit de wijk bij kunst en cultuur kunnen worden betrokken. Jongerenplatform 'Trots op 075' zorgt op dat moment nog om de paar weken voor een portret op Instagram van een jongere uit de wijk die een rolmodel zou kunnen zijn voor andere jongeren uit de wijk. Tot slot organiseert Sportbedrijf Zaanstad allerlei activiteiten op het gebied van bewegen en gezond leven.

Daarnaast noemen de praktijkpartners het Meidenfestival dat voor de zomer van 2020 heeft plaatsgevonden als een goed voorbeeld van een activiteit waarmee partners uit de hele keten hebben kunnen laten zien hoe ze met elkaar kunnen samenwerken om jongeren te bereiken. Op dit festival werden activiteiten en informatie specifiek voor meiden op dezelfde plek aangeboden. Elke praktijkpartner had hier z'n eigen stand, maar toch was het een gezamenlijk evenement.

De specifieke focus op meiden wordt zowel door het jongerenwerk als het Jeugdteam als een positief aspect van deze activiteit gezien: er is in het jongerenwerk een bias naar jongens. De praktijkpartners zouden dit graag anders zien: meisjes en vrouwen moeten veel meer aandacht krijgen. Ook de aandacht en ruimte voor lhbtqia+ jongeren schiet volgens hen tekort.

Hoewel er dus veel problemen spelen onder jongeren in de wijk, en niet alle jongeren uit de wijk even makkelijk te bereiken zijn (m.n. de groep 12+), wordt er door de verschillende partners samengewerkt aan activiteiten om jongeren te bereiken, te betrekken bij activiteiten, en informatie aan te reiken die ondersteunend is aan hun ontwikkeling. Het project *Kansrijk Poelenburg* draagt hieraan bij door in kaart te brengen welke rol getalenteerde jongeren met een voorbeeldfunctie in de wijk (rolmodellen) kunnen spelen in het (beter) bereiken van jongeren en het verkleinen van de stap naar het professionele jeugdwerk.

Om de aansluiting tussen bestaande activiteiten en het onderzoeksproject te waarborgen is besloten om aan te sluiten bij bestaande activiteiten van de partners in het kernteam waar mogelijk (en hier aan bij te dragen door het inbrengen van rolmodellen); en aanvullende activiteiten met rolmodellen te organiseren op onderwerpen die niet vertegenwoordigd zijn in het bestaande aanbod.

Tabel 1
Professionals , activiteiten en doelgroepen in Poelenburg

	Doelgroep 12-			Doelgroep 12+		
	Sport en Spel	Persoonlijke begeleiding	Kunst en Cultuur	Sport en Spel	Persoonlijke begeleiding	Kunst en Cultuur
Jongerenwerk	X	X		X	X	
Jeugdteam		X				
Sportbedrijf Zaanstad	X			X		
FluXus			X			X

8 | 1 | 3 Overzicht

Bovenstaande beschrijving geeft weer dat bij aanvang van dit onderzoek de verschillende professionals die bij dit project betrokken waren bepaald niet stil zaten als het ging om het streven naar gepaste begeleiding van jongeren uit de buurt. Om het overzicht niet te verliezen geeft Tabel 1 op basis van bovenstaande informatie weer welke doelgroepen werden bereikt door welke partners, en op welke onderwerpen, ten tijde van de start van het onderzoek. Dit overzicht geeft het uitgangspunt van dit onderzoek weer, waarbij het (beter) bereiken van de doelgroep 12+ met zwaardere problematiek door professionals van het Jeugdteam centraal staat: er worden veel jongeren bereikt, met aanbod op het gebied van sport en spel, kunst en cultuur en persoonlijke begeleiding, maar vanaf de leeftijd van 12 verdwijnen jongeren met problemen van de radar. In het onderzoek werd meer dan eens verzocht dat deze groep wellicht niet bereikt wil worden, dat deze jongeren nog niet in staat zijn om hun problemen te overzien en zich mogelijk schamen om hulpverleners op te zoeken. Dat maakte de uitdaging extra groot. In de paragrafen hieronder beschrijven we hoe in dit onderzoek is geprobeerd om samen met partners, rolmodellen en jongeren na te denken over activiteiten, maar ook om het contact tussen de verschillende diensten te verbeteren om de doorstroom van jongeren in de leeftijd 12+ te versoepelen.

8 | 2 Activiteiten

De context waarin we aan dit project begonnen was complex en uitdagend. Tegelijkertijd vonden we veel animo bij de verschillende betrokken partners om aan de slag te gaan met een betere begeleiding van jongeren. Op basis van het overleg met leden van de kerngroep zijn we gekomen tot een overzicht van aandachtsgebieden in de begeleiding van jongeren uit de wijk. Deze worden in §8.1.1. uitgebreid besproken en nemen we hieronder puntsgewijs nog eens op. Er is in de wijk sprake van:

- 1 Slechte beeldvorming van / gebrek aan vertrouwen in organisaties in algemene zin onder jongeren in de wijk;
- 2 Structurele/intergenerationele problematiek rondom armoede/schulden;
- 3 Jongeren met een laag zelfbeeld / jongeren met gebrek aan belonging buiten de wijk;
- 4 Jongeren met gebrek aan perspectief;
- 5 Weinig (veilige) ruimte voor vrouwen en (jonge) mensen met een lhbtqia+-achtergrond.

Op basis van het overzicht van deze aandachtsgebieden is door kernteamleden gewerkt aan activiteiten gericht op het bijdragen aan

- 1) een betere ondersteuning van jongeren (in het bijzonder jongeren in de leeftijd 12+) op het gebied van financiën, zelfvertrouwen en thuisgevoelens buiten de wijk;
- 2) het bieden van (toekomst)perspectief en
- 3) het vergroten van het vertrouwen in betrokken organisaties.

Op sommige van deze deelgebieden boden onze samenwerkingspartners op dat moment zelf activiteiten aan. Voor het uitvoeren van het project is gekozen voor een mix tussen het bijdragen aan en/of volgen van bestaande projecten en het opstarten van nieuwe projecten.

Storytelling workshop (Hogeschool Inholland i.s.m. 'Trots op 075')

Met betrekking tot het onderwerp 'zelfvertrouwen' bracht onze partner van het Instagram platform 'Trots op 075' in dat veel jongeren niet in de gaten hebben dat zij een rolmodel zijn. Ze zien het als vanzelfsprekend dat ze, soms ondanks de obstakels die ze tegenkomen op hun weg, een opleiding afronden en aan het werk gaan. In de storytelling workshop wordt met jongeren gewerkt aan 'op verhaal komen'. Dit is een activiteit waarbij jongeren werken aan bewustwording van de situatie waarin zij zich in bevinden en hoe deze verbonden is aan grotere maatschappelijke vraagstukken waar zij soms geen invloed op hebben, maar die hen wel raken (zie Abdallah et al., 2022). Bij dit 'op verhaal komen' wordt uitgegaan van de kracht(en) waar jongeren die opgroeien in Poelenburg over beschikken, in plaats van de probleemdefinitie waar jongeren uit de wijk zich vaak toe verhouden. Om jongeren te helpen met 'op verhaal komen' organiseerden de onderzoekers in samenwerking met 'Trots op 075' en FluXus een storytelling workshop waar lokale rolmodellen die actief zijn in de creatieve sector (als documentairemaker, rapper of muzikant) jongeren helpen met het omzetten van hun ervaringen in een verhaal dat ondersteunend kan zijn aan hun eigen ontwikkeling en dat een voorbeeld kan zijn voor andere jongeren in hun omgeving.

Heldenproject (FluXus)

Om het beeld te doen kantelen dat kunst en cultuur alleen bedoeld is voor witte mensen, werkt FluXus aan het 'Heldenproject'. Hierbij wordt samengewerkt met lokale rolmodellen om jongeren vertrouwd te maken met FluXus en de activiteiten die hier geboden worden, en het aanpassen van de beeldvorming van kunst en cultuur. Hieronder vallen verschillende activiteiten die door FluXus georganiseerd werden: een FIFA-evenement; een mode-buddy project en verschillende rapworkshops.

Jongerenwinkel (SWT Poelenburg - Jongerenwerk)

Een doorlopende activiteit die wordt aangeboden door het jongerenwerk van SWT Poelenburg is de Jongerenwinkel. De Jongerenwinkel is een activiteit die wordt aangeboden van maandag t/m donderdag in De Poelenburcht zelf. In een daarvoor aangewezen zaaltje komen jongeren bij elkaar om te ontspannen. Er is in de Jongerenwinkel ruimte om gewoon te 'hangen', er staan sporttoestellen, er kunnen spelletjes gespeeld worden en er kan worden gegamed. Tijdens de Jongerenwinkel zijn er één of twee jongerenwerkers aanwezig.

Zakgeldproject (SWT Poelenburg - Jongerenwerk)

Het zakgeldproject is een project van het SWT Poelenburg waarbij jongeren uit de wijk (12+) op een laagdrempelige manier werkervaring opdoen. Jongeren die gemotiveerd zijn om te werken zetten (na schooltijd) een eerste stap naar een reguliere (bij)baan en leren onder begeleiding van een jongerenwerker omgaan met financiën.

Onderzoek naar schulden/armoede onder jongeren (Hogeschool Inholland)

Hoewel er in de wijk sprake is van problematiek rondom schulden/armoede, is dit geen onderwerp dat gemakkelijk onderdeel is van een gesprek, laat staan van een activiteit. Het jongerenwerk was ten tijde van het onderzoek in contact met enkele jongeren die ervaring hadden (gehad) met dit onderwerp en hierover ook mogelijk hun ervaringen zouden willen delen met andere jongeren. Al snel werd duidelijk dat een activiteit rondom ervaringsdeskundigheid niet mogelijk was; dat jongeren zichzelf daarvoor te kwetsbaar voelden. In plaats daarvan is er door een student Pedagogiek van Hogeschool Inholland onderzoek gedaan naar de ervaring van het hebben van schulden. Belangrijke vragen daarbij waren: waar lopen jongeren die te maken hebben met schulden tegenaan en wat hebben zij nodig aan begeleiding?

Inspirerende clinics (Hogeschool Inholland i.s.m. 'Trots op 075')

Om jongeren uit de wijk nieuwe perspectieven te bieden op het gebied van werk en opleiding, werden verschillende inspirerende clinics georganiseerd. Deze werden gegeven door lokale rolmodellen die met een sportieve, muzikale of andere professionele vaardigheid een succesvolle loopbaan voor zichzelf hadden gecreëerd.

Arbeidsmarktoriëntatie (Hogeschool Inholland i.s.m. 'Trots op 075')

De activiteit arbeidsmarktoriëntatie was expliciet gericht op het verbreden van het perspectief van jongeren uit de wijk op het gebied van loopbaanontwikkeling. Bij deze activiteit stond niet alleen het rolmodel en zijn/haar beroep centraal, maar vooral de weg die het betreffende rolmodel heeft afgelegd om dit beroep uit te kunnen oefenen. Deze activiteit werd uitgevoerd in samenwerking met een lokale praktijkschool.

Activiteiten rondom thuisgevoelens binnen en buiten de wijk (Hogeschool Inholland i.s.m. 'Trots op 075')

Om jongeren te motiveren om na te denken over hun thuisgevoelens binnen en buiten de wijk, werd er gewerkt aan creatieve activiteiten die gericht waren op het praten over thuisgevoelens en het stimuleren van verbeelding van thuisgevoelens buiten de wijk.

Onderzoek naar mannenemancipatie (Hogeschool Inholland)

Tot slot is nagedacht over een activiteit die kon leiden tot een gespreksopening over onderwerpen rondom sekse- en genderdiversiteit. In de uitwerking van deze activiteit bleek dat er rondom deze onderwerpen teveel onveiligheid heerste in de wijk, maar ook in De Poelenburcht zelf. Daarop is gewerkt aan een aanvullende aanvraag voor actieonderzoek met als onderwerp *Gendergelijk Poelenburg: Mannenemancipatie voor en door jongerenwerkers en jongeren in wijkgericht werken*.

8 | 3 Rolmodellen

In de periode februari t/m november 2022 is gewerkt aan de uitvoering van de hierboven beschreven activiteiten. Omdat de samenwerking met rolmodellen het hoofdonderwerp vormt van deze rapportage, hebben we ervoor gekozen om ons in de analyse en beschrijving te richten op de vraag hoe deze samenwerking verliep, in plaats van het bieden van een beschrijving van de inzichten uit de samenwerking met rolmodellen per activiteit. Bij het onderzoek naar armoede/schulden brachten jongerenwerkers de onderzoekers in contact met jongeren uit de wijk, met wie de gesprekken plaatsvonden. Zowel in het proces van het tot stand komen van het onderzoek naar armoede/schulden, als in de resultaten daarvan spelen jongerenwerkers een specifieke rol die in de beschrijving hieronder is meegenomen.

Hieronder bespreken we:

- 1) wie rolmodellen waren voor jongeren uit de wijk;
- 2) welke typen rolmodellen we in het onderzoek onderscheidden;
- 3) hoe verschillende typen rolmodellen met jongeren communiceerden en
- 4) hoe de samenwerking tussen rolmodellen en jeugdprofessionals eruitzag.

Hoewel er vanuit de verschillende betrokkenen met veel inzet en enthousiasme is gewerkt aan de beschreven activiteiten, bleef het lastig, ook voor ons, om de doelgroep (12+) te bereiken. In de Discussie (hoofdstuk 11) beschrijven we welke obstakels we ondervonden in het organiseren van activiteiten met rolmodellen en hoe we hier in het onderzoek mee omgingen.

8 | 3 | 1 Wie zijn rolmodellen voor jongeren uit de wijk?

De vraag wie op welke manier een rol vervult als rolmodel voor jongeren uit de wijk was in eerste instantie onderwerp van gesprekken die we met jongeren voerden. In de loop van het project vulden we de informatie die jongeren ons gaven aan met onze eigen observaties.

In de gesprekken die we met jongeren voerden kwamen mensen uit het netwerk van jongeren vaak naar voren als rolmodel. Jongeren noemden o.a. familieleden, vrienden en/of bekenden. Ook werd zowel door meiden als jongens genoemd dat deze personen een rolmodel waren omdat ze een onderneming hadden. Een aantal jongeren gaf in gesprek met een van de onderzoekers ook aan graag ondernemer te willen worden.

Deze bevindingen sluiten aan bij bestaande literatuur over rolmodellen (o.a. De Jong, 2014; De Wit et al., 2019; Hurd & Zimmerman, 2014) waarin wordt beschreven hoe rolmodellen voor jongeren in kwetsbare situaties vaak mensen zijn uit hun omgeving met wie ze zich kunnen identificeren. Rolmodellen kunnen ook (jonge) mensen uit de omgeving van de jongeren zijn die hun

situatie goed kennen; zelf ervaring hebben met hoe het is om op te groeien in een buurt als Poelenburg en van daaruit begrip kunnen tonen voor de situatie van jongeren. Ze zijn met andere woorden, ervaringsdeskundig op het gebied van opgroeien in een situatie van kansenongelijkheid.

In de loop van het project hebben we bij de activiteiten die we (mede-) organiseerden meerdere rolmodellen betrokken, met verschillende persoonlijke en professionele kenmerken, en verschillende communicatiestijlen ten aanzien van de jongeren. De rolmodellen waar we mee werkten hadden een ding met elkaar gemeen: ze kwamen uit de wijk en/of waren ervaringsdeskundige op het gebied van opgroeien in een situatie van achterstand.

Ten behoeve van de activiteiten hebben we zoveel mogelijk gewerkt met lokale rolmodellen. Dat wil zeggen: rolmodellen uit de wijk Poelenburg zelf, en een enkele keer uit een ander deel van Zaanstad. Omdat het voor ons onmogelijk was om van elke jongere uit de wijk de sociale omgeving in kaart te brengen, hebben we gezocht naar lokale jonge mensen die op verschillende manieren bekendheid zouden kunnen hebben onder jongeren uit de wijk. In de opsomming hieronder maken we onderscheid tussen: rolmodellen met naamsbekendheid, jongerenwerkers en tussenpersonen.

8 | 3 | 2 Rolmodellen met naamsbekendheid

Ten aanzien van de observatie van meerdere partners en jongeren zelf dat het jongeren uit de wijk aan perspectief ontbreekt, is gezocht naar rolmodellen met een succesvolle loopbaan op uiteenlopende professionele vlakken. Er is daarbij niet gezocht naar 'idolen', maar rolmodellen uit Poelenburg zelf met functies die haalbaar leken voor jongeren uit de wijk. We hebben voor deze categorie rolmodellen gekozen voor de benaming 'rolmodellen met naamsbekendheid'.

In het zoeken naar rolmodellen voor jongeren in Poelenburg valt op dat een relatief groot aantal jonge mensen uit de wijk naam voor zichzelf heeft gemaakt, bijvoorbeeld op het gebied van sport (voetbal, calisthenics, karate, boksen), muziek (zang, beats maken, rappen), maar ook op andere professionele vlakken, zoals op het gebied van sociale media, taarten bakken of schoonheid. Sommige van deze jonge mensen profileren zichzelf als rolmodel (bijvoorbeeld op Instagram), anderen niet.

Deze jonge mensen werden door ons benaderd om deel te nemen aan verschillende activiteiten. We selecteerden rolmodellen op basis van hun betrokkenheid bij de wijk (ze hadden ervaringskennis met het opgroeien in Poelenburg omdat ze er wonen, of lang hebben gewoond) en het vervullen van een rol in de gemeenschap die model staat voor het soort rol dat jongeren later zelf ook willen/kunnen innemen, maar waar jongeren wellicht nog geen zicht op hebben. In deze hoedanigheid waren rolmodellen met naamsbekendheid betrokken bij de storytelling workshop, bij de workshop week 'arbeidsmarktoriëntatie' op een lokale middelbare school voor praktijkonderwijs en bij de 'inspirerende clinics'.

Deze 'talentgerichte' manier van werken wordt ook beschreven in relatie tot het jongerenwerk door o.a. Abdallah et al., (2013) en Abdallah et al., (2016). Zij laten o.a. zien dat sportieve en culturele talentprojecten op een positieve manier kunnen bijdragen aan de talentontwikkeling van jongeren, doordat

jongeren door dit soort projecten succeservaringen opdoen waaraan het hen in een sterk prestatiegericht maatschappij vaak ontbreekt. In de analyse hieronder beschrijven we welke betekenis rolmodellen met naamsbekendheid speelden in het bereiken van jongeren in Poelenburg, en welke rol ze eventueel kunnen spelen in het preventief en wijkgericht werken.

Samenwerking

Hoewel we binnen het onderzoek relatief snel in contact kwamen met getalenteerde jonge mensen uit de wijk, was het soms lastig om rolmodellen bij onze activiteiten te betrekken. Veel van de rolmodellen die voldeden aan de definitie van een rolmodel in dit onderzoek (herkenbaar voor jongeren, ervaringsdeskundig, dichtbij en een modelrol vervullend binnen de gemeenschap), gaven aan zich geen rolmodel te voelen, en voelden ook geen behoefte om deel te nemen aan activiteiten, of gaven aan het daar te druk voor te hebben naast hun baan als bijvoorbeeld psycholoog, zorgmedewerker, ondernemer of bèta-student. Daarnaast lieten rolmodellen die we wel wisten te bereiken het soms afweten: ondanks dat ze zelf meedachten aan de ontwikkeling van activiteiten en/of uitgebreide informatie ontvingen over de tijd en de locatie van een activiteit, botsten activiteiten met andere uitdagingen in het leven van de rolmodellen, waardoor ze soms niet kwamen opdagen voor een activiteit.

Anderzijds bleek de aansluiting tussen jongeren uit de wijk en rolmodellen wat minder makkelijk tot stand te brengen. Hoewel de jonge mensen waar we in contact mee waren voldeden aan de definitie van rolmodellen, in de zin dat ze voor jongeren uit de buurt herkenbaar waren, en door hun modelrol in de gemeenschap in staat waren jongeren perspectief te bieden, bleek het in de praktijk lastig om jongeren uit de wijk te betrekken bij activiteiten met deze groep rolmodellen. Er is dus een verschil tussen jonge mensen die voldoen aan de criteria van een (inspirerend) rolmodel, en de jonge mensen voor wie jongeren hun vrije tijd opgeven om hen te leren kennen en/of iets van hen te leren.

Ondanks dat het niet altijd eenvoudig was om een activiteit te organiseren waarbij jongeren uit de wijk en rolmodellen met naamsbekendheid met elkaar in contact kwamen, lukte het ons door de inzet op meerdere activiteiten, en het aanbieden van meerdere settings voor de activiteiten, om jongeren bij de activiteiten te betrekken. Zo organiseerden we inspirerende clinics in de context van het meidenwerk, en lieten we rolmodellen storytelling workshops verzorgen in cultuurhuis FluXus, en, tijdens lestijd, op een lokale praktijkschool. Daarnaast volgden we de inspanningen van FluXus ten aanzien van het heldenproject, waarbij rolmodellen werden ingezet om jongeren uit de buurt te bereiken met culturele activiteiten. Hieronder beschrijven we hoe rolmodellen met naamsbekendheid jongeren tijdens deze activiteiten wisten te bereiken en te betrekken bij hun verhaal, passie of vakgebied. Vervolgens beschrijven we wat volgens ons de functie van deze rolmodellen kan zijn in het preventief wijkgericht werken.

Aansluiten

Hoewel onze inspirerende rolmodellen in de buurt woonden of hadden gewoond, en enige bekendheid genoten, waren niet alle rolmodellen die we benaderden voor de jongeren bekend. Tijdens activiteiten observeerden we interacties die erop gericht waren om aansluiting te vinden bij elkaar:

[Rolmodel] vertelt wat hij gaat doen. Hij krijgt meteen veel vragen. Vragen gaan eerst over wie hij is: 'Wat is uw achtergrond?' 'Dominicaans' 'Waaaat?' [jongens kennen het niet] [Rolmodel legt uit waar DR ligt] 'Waarom bent u weggegaan uit uw land' [gelach, jongens roepen racist naar de jongen die dit vraagt] 'Wat verdient u' [Rolmodel] zegt dat hij niet genoeg verdient om ervan te leven, maar dat als je volhoudt, je er wel kan komen. 'Met wie was je favoriete samenwerking?' [Rolmodel] noemt lokale artiesten maar ook Ella John. 'Ik meen herkenning te horen. Sooo...'

17 november 2022

[Rolmodel] stelt zich verder voor, vertelt waar zij woont en dat zij een eigen zaak heeft hier in Zaandam. Meisje 1: 'Heeft u die zaak?' [Rolmodel]: 'Ja waar voeger de Kijkshop was'. Meisje: 'Daar heb ik een afspraak morgen voor huid cleaning' [Rolmodel]: 'Oh wat toevallig! Nou ik zal goed opletten nu alvast op je huid dan'.

29 november 2022

De voorbeelden hierboven laten zien dat de aansluiting die rolmodellen en jongeren bij elkaar zochten verder gaan dan een 'introductierondje': jongeren willen weten met wie ze te maken hebben en hoe ze het rolmodel in hun belevingswereld kunnen plaatsen. Daarbij kan afkomst een belangrijke overweging zijn, maar ook de connectie met de wijk. Voor sommige jongeren was het belangrijk om vast te stellen of het rolmodel in kwestie wel iemand was door wie ze zich wilden laten inspireren. Er werd dan gevraagd om filmpjes te laten zien, of namen te noemen van artiesten waar de rolmodellen mee hebben samengewerkt. Tot slot observeerden we dat een van de rolmodellen een aansluiting tot stand bracht door jongeren tijdens een activiteit aan te spreken als 'broer(tje)' of 'vriend', waarin hij zowel een uiting van nabijheid als respect tot uiting bracht die aansloot bij de leefwereld van de jongeren.

Betrekken

Als het ijs eenmaal gebroken was, zagen we dat inspirerende rolmodellen tijdens hun workshop hun best deden om jongeren te betrekken. Dit deden rolmodellen op manieren die pasten bij hun specifieke vaardigheid. Een vlogger/documentairemaker nam een camera mee om jongeren hiermee te laten experimenteren; tijdens een workshop beats maken liet het betreffende rolmodel jongeren zelf een beat uitkiezen om een rap op te schrijven. Daarvoor liet hij er een aantal horen, en vroeg vervolgens welke beat de jongeren het meest 'voelden'. Tijdens een beauty workshop werd met meiden vastgesteld wat voor soort huid de deelnemende meiden hadden, en hoe ze die het best konden reinigen en ontharen. Tijdens een karateworkshop werd aan een groepje jonge meisjes gevraagd of zij al sportten. Een meisje zat al op karate. De workshopbegeleiders hadden een les voorbereid waar alle meisjes aan meededen.

Vertrouwen geven

Een belangrijk kenmerk van de interactie tussen rolmodellen en jongeren tijdens de workshop, was dat rolmodellen tijd besteedden aan het creëren van een veilige sfeer waarin ze werkten aan het zelfvertrouwen van de jongeren.

'Ik ben degene die wordt geïnterviewd, jullie zijn de cameraman....hoe gaan we dit doen?' [Rolmodel] gaat op een stoel zitten en geeft zijn camera van

5000 euro, 'Aub niet laten vallen' aan jongen 1. [...] Jongen 2 loopt eerst rondje om iemand heen en besluit dan een zijkant shot te maken. Jongen 2 stelt afwisseling in beeld voor, 'Zoals het lijkt alsof je 2 camera's hebt, dus van verschillende hoeken filmen' zegt hij. [Rolmodel] geeft antwoord: 'Jongen 2 was goed, niet recht in beeld, zonder tegenlicht filmen'. Jongen 2 licht op en de andere jongeren moedigen hem aan.

Observatie 12 mei 2022

[Ik] hoor [rolmodel] zeggen: 'Oké boys, nu zijn we in een kleine klas, niet onzeker zijn, je moet ervoor gaan. Wie wil als eerste zijn rap doen?', zegt [rolmodel]. Een jongen wil wel als eerst, [rolmodel] zet het nummer aan en geeft aan wanneer hij mag beginnen. De jongen doet het meteen goed, hij begint op het juiste moment van de muziek en leest zijn tekst, weliswaar wat zachtjes, op. Erg dapper vinden wij het en we geven hem een groot applaus.

Observatie 2 juni 2022

Mooi om te zien hoe [rolmodel] hij hen steeds aanmoedigt dat het oké is om eerlijk antwoord te geven en zij echt niet verlegen hoeven te zijn. Hij wil alles uitleggen en neemt hier op een rustige wijze de tijd voor.

Observatie 2 juni 2022

[Rolmodel] leest ondertussen de rap van twee jongens. De serieuze jongen vraagt: wat moet ik nu doen? [Rolmodel] zegt dat hij door mag gaan. De jongen zegt tegen zijn buurman: 'Hoor dit'. De leerling van beat 4 doet zijn rap nog een keer voor. Hij is er duidelijk tevreden over.

Observatie eerste sessie 17 november 2022

[Rolmodel] zet beat nummer twee op. Een jongen zet zijn capuchon op en hij doet het gewoon! Hij begint: 'Ik ben op school en het is pauze....' Hij rapt zo 4 zinnen achter elkaar. Iedereen barst in applaus uit. Geweldig. 'Nog een keertje?!' vraagt [rolmodel]. De jongen doet zijn capuchon weer op en beweegt mee op de muziek, als de beat zover is rapt hij zijn eigen rap. Het is mooi om te zien.

Observatie eerste sessie 17 november 2022

De bovenstaande observaties laten zien hoe door rolmodellen aan het zelfvertrouwen van jongeren werd gewerkt. Belangrijke kenmerken van het werken aan zelfvertrouwen door rolmodellen was het tonen van oprechte interesse in de ideeën of vaardigheden van jongeren (hier ook op door te vragen) en jongeren de tijd te geven om hun ideeën te formuleren of hen te helpen met hun bijdrage aan de workshop. Tot slot merkten we op dat aan zelfvertrouwen werd gewerkt door jongeren te complimenteren met hun prestaties tijdens de workshop. In de quotes is niet alleen te zien hoe de rolmodellen dit vertrouwen tot stand brachten, maar ook hoe hier door jongeren op gereageerd wordt: jongeren die in eerste instantie verlegen zijn of zich afzijdig houden voelen genoeg zelfvertrouwen om een actieve bijdrage te leveren aan de workshops.

Perspectief bieden / inspireren

Een belangrijke motivatie voor het organiseren van activiteiten met rolmodellen met naamsbekendheid (inspirerende rolmodellen) was het gebrek aan perspectief waar jongeren uit de wijk mee te maken hebben. Veel jongeren uit de wijk hebben een beperkt beeld van wat ze kunnen worden. Tijdens

de workshops observeerden we hoe de rolmodellen waar we mee werkten hun positie als rolmodel actief inzetten om jongeren te inspireren.

Net voordat [rolmodel] beat nummer 4 wil opzetten zegt een jongen: 'Ik wil leren hoe je een beat maakt!' [Rolmodel]: 'Ja je kunt beatmaker worden of schrijver, er zijn veel verschillende aspecten aan muziek en er is niet alleen een rapper. Ik raad aan, ga via YouTube kijken. Ik heb mezelf via YouTube alles aangeleerd.' Jongen haakt hierop in: 'Ja maar ik had iets in me hoofd en wilde dat doen, gewoon freestyle' [Rolmodel]: 'Ja dat mag ook natuurlijk, dit is de Jip en Janneke manier maar freestyle is ook goed! Kijk, dit hoeft niet de beste rap van de wereld te zijn, maar wil je nú meegeven hoe het werkt. Dan kan je later zelf hiermee verder, zo heb ik het ook gedaan'.

Observatie tweede sessie 17 november 2022

Een jongen zegt: 'Ik heb een goeie'. De twee jongens voor me lachen om faka en waka. Een andere jongen zegt tegen [rolmodel] 'Meneer, u bent een cool persoon'. [Rolmodel] zegt: 'Dank je, als je doorgaat met muziek kom ik je misschien nog eens tegen'.

Observatie tweede sessie 17 november 2022

'Wat voor docu zouden jullie willen maken?' vraagt hij nu terwijl hij de laptop dichtslaat. Twee jongens en een meisje vertellen over de groei van de hiphop cultuur in Zaandam. Jongen: 'We zijn begonnen met informatie uit dat boek'. [Rolmodel]: 'Stop met info uit boeken.....ga naar de mensen! Ga naar de eerste rapper van Zaandam'.

Observatie 12 mei 2022

Een jongen zegt dat hij wil rappen en bekender wil worden. [Rolmodel] vraagt hoe hij denkt dat hij bekend kan worden? Dat weet hij niet. Een andere jongen zegt meteen dat hij het niet weet, hij komt erg onzeker over en kijkt veel weg, wipt ongemakkelijk op zijn stoel. 'Je hoeft niet verlegen te zijn' zegt [rolmodel], 'Alles wat je wilt weten dat weet ik'. De verlegen jongen knikt. 'Je kiest hiphop als je veel te vertellen hebt, als je creatief bent. Of je wordt singer-songwriter, dat is als je tekst gaat schrijven. Ik zal dat straks laten zien en horen aan jullie'.

Observatie 2 juni 2022

In de bovenstaande citaten is te zien hoe rolmodellen zich inzetten om jongeren te inspireren, en hierbij aanwijzingen geven vanuit hun eigen ervaring. Daarbij stelden we vast dat de rolmodellen niet alleen toelichting gaven op hun prestaties, maar aansluiting zochten bij de leefwereld van jongeren, en toelichtten hoe ze tot hun successen waren gekomen. Het komen tot succes ging in de verhalen van de rolmodellen zelden zonder slag of stoot. De rolmodellen vertelden over hoe ze worstelden met het navigeren tussen verschillende leefwerelden, over hun tijd in de jeugdzorg, over de tijd waarin ze met politie te maken hadden, en waren eerlijk over hoeveel geld ze verdienen met hun passie. Twee rolmodellen die actief waren als muzikant deelden met de jongeren hoe ze hun passie combineerden met een baan.

Naast het delen van hun ervaringen observeerden we hoe rolmodellen jongeren inspireerden door met hen vervolgafspraken te maken: door gegevens uit te wisselen; door schoonheidsproducten of FL studio's packages toe te sturen, of door jongeren perspectief te bieden op een baan.

Conclusie

Ten behoeve van het onderzoeksproject *Kansrijk Poelenburg* organiseerden we workshops met rolmodellen met naamsbekendheid. Deze activiteiten volgden op de vaststelling dat jongeren uit de wijk een te beperkt beeld hadden van hun mogelijkheden, zowel binnen als buiten de buurt. Hoewel het relatief eenvoudig was om binnen de buurt jonge mensen te vinden die andere jongeren zouden kunnen inspireren, was het niet altijd eenvoudig om activiteiten te organiseren die jongeren aanspraken. Uiteindelijk is dat toch gelukt. De workshops die we organiseerden werden bezocht door jongeren uit de wijk en van een lokale praktijkschool.

In bovenstaande paragrafen hebben we beschreven hoe jongeren in de workshops door rolmodellen met naamsbekendheid werden bereikt en betrokken bij hun professionele activiteiten. We hebben daarbij beschreven hoe rolmodellen jongeren (zelf)vertrouwen gaven, en hen meenamen in hun verhaal, waarbij ze jongeren informeerden over de obstakels die ze zelf hadden moeten overwinnen. Op deze manier wisten de rolmodellen aan te sluiten bij de leefwereld van jongeren, en hen van daaruit handvatten te bieden voor hun ontwikkeling in een bepaald vakgebied. We hebben laten zien hoe jongeren binnen de context van een workshop opbloeden onder invloed van de aandacht van de rolmodellen.

Rolmodellen met naamsbekendheid kunnen een rol spelen in het preventief en wijkgericht werken, waarbij ze een brug vormen tussen jongeren en (hun vertrouwen in) een toekomst, binnen of buiten de wijk. Daarmee komt de inzet van rolmodellen met naamsbekendheid tegemoet aan de wens van leden van het kernteam om met jongeren te werken aan hun zelfvertrouwen en toekomstperspectief. Tegelijkertijd concluderen we op basis van ons veldwerk dat rolmodellen met naamsbekendheid geen oplossing bieden voor of begeleiding bij meer acute uitdagingen in het leven van jongeren in kwetsbare situaties. Hieronder gaan we nader in op het type rolmodel dat nodig is om jongeren te helpen om de overstap naar het professioneel jeugdwerk te maken en hoe de samenwerking tussen rolmodellen en het professioneel voor- en achterveld eruit zou moeten zien om de inzet van deze rolmodellen productief te maken in het preventief en wijkgericht werken.

8 | 3 | 3 Jongerenwerkers

Jongerenwerkers werden in de beginfase van het project door jongeren niet genoemd als rolmodel, maar in de loop van het project viel het ons op dat jongerenwerkers deze rol voor jongeren wel degelijk vaak vervulden. Over de relatie tussen jongerenwerkers en jongeren is veel geschreven (zie o.a. Abdallah et al., 2013; Metz & Sonneveld, 2018; Manders et al., 2019; Sonneveld et al., 2019). Daarbij is o.a. aandacht voor de kenmerken van interactie vanuit jongerenwerkers die kan leiden tot het bewerkstelligen van een betekenisvolle relatie met jongeren (Manders et al. 2019). Deze betekenisrelatie wordt ook wel 'vertrouwensband' genoemd (Metz & Sonneveld, 2018). Schellekens (1998 zie Metz, 2011) noemt de vertrouwensrelatie tussen jongeren en jongerenwerkers de basis van het jongerenwerk. Het vertrouwen tussen jongeren en jongerenwerkers maakt het mogelijk dat er een open gesprek plaatsvindt aan de hand waarvan jongerenwerkers beter leren begrijpen wat de hoop, aspiraties, verlangens en behoeften zijn van jongeren, individueel of in groepsverband (Metz, 2011, p.6).

Naast onderzoek naar de relatie tussen jongeren en jongerenwerkers is er onderzoek gedaan naar de werkzaamheid van de praktijk van het jongerenwerk (bijv. in relatie tot het meidenwerk of talentgericht werken). Abdallah et al. (2013) beschrijven bijvoorbeeld hoe jongerenwerkers gebruik maken van het 'rolmodelschap': 'ze zijn zelf voorbeeldfiguren voor de doelgroep, ze kunnen externe rolmodellen 'invliegen' om workshops te verzorgen en jongeren van elkaar laten leren door hen elkaars voorbeelden te laten zijn' (2013, p.5). Het NJi ('Wat is jongerenwerk', 2019) noemt 'functioneren als rolmodel' expliciet als onderdeel van het sociaal en talentgericht werken. In lijn met deze bestaande inzichten onderzochten we de relatie tussen jongerenwerkers en jongeren in de wijk Poelenburg, met aandacht voor de manier waarop de interactie tussen jongerenwerkers en jongeren mogelijk kon leiden tot het toegankelijk(er) maken van specialistische jeugdhulp voor jongeren in kwetsbare situaties.

Bereiken

Het bereiken van jongeren uit de wijk hoort tot de kerntaken van het jongerenwerk. Jongeren in Poelenburg worden door jongerenwerkers op verschillende manieren bereikt met activiteiten (zie paragraaf 8.1.2.). Activiteiten worden zowel in De Poelenburcht georganiseerd (bijvoorbeeld de Jongerenwinkel en Girlzz), maar jongeren worden ook bereikt met het organiseren van (sport)activiteiten op scholen. Jongerenwerkers zijn bijvoorbeeld in de schoolpauzes aanwezig op meerdere scholen om met jongeren te sporten of om met jongeren te kletsen. Als wij voor een activiteit aankomen op een school, staan de jongerenwerkers er vaak al om jongeren te enthousiasmeren voor de activiteiten later op de dag:

[Jongerenwerker 1] staat op het schoolplein met een basketbal vast te oefenen bij de basket. Als de jongeren naar buiten komen spreekt hij ze aan: hij kent er veel. Hij geeft de jongeren een boks en vraagt of ze mee willen doen. Ondertussen praat de jongerenwerker over de sportactiviteit van de middag. [Jongerenwerker 2] is er ook. In de pauze maakt ze een praatje met meiden en vraagt of zij deel willen nemen aan een workshop beeldhouwen later op de dag.

3 november 2022

Daarnaast zijn er jongerenwerkers die 's avonds de straat op gaan om jongeren aan te spreken. De jongerenwerkers die dit doen zijn allen jonge mannen. De meeste van hen zijn opgegroeid in Poelenburg. Deze jongerenwerkers spreken bijvoorbeeld groepjes jongeren aan die op bepaalde plekken 'hangen' of sporten. Soms gebeurt dit outreachend werken op basis van een melding van overlast. Indien nodig wordt een bezoekje door jongerenwerkers opgevolgd door een bezoekje van de wijkagent.

Aansluiten bij leefwereld

Een belangrijke voorwaarde voor het bereiken van jongeren uit de wijk, is het kunnen aansluiten bij de leefwereld van jongeren uit de wijk (zie ook Manders et al., 2019). We hebben hierboven al beschreven dat om als rolmodel in aanmerking te komen voor de jongeren die we spraken, jonge mensen ervaringsdeskundig moeten zijn op het gebied van opgroeien in een omgeving van achterstand, zoals Poelenburg. Ervaringsdeskundigheid was in onze aanwezigheid geen onderwerp van gesprek tussen jongeren en jongerenwerkers, maar jongerenwerkers kwamen vaak uit Poelenburg zelf, soms uit vergelijkbare

wijken, en deelden met de jongeren uit de wijk een religieuze en/of migratie-achtergrond. We observeerden soms dat jongerenwerkers zowel in taal als in de gedrag aansloten bij de jongeren die bij een activiteit aanwezig waren:

De jongens zijn aan het joelen, ze zijn op Tinder (of Badoo) aan het swipen. [Jongerenwerker] staat erbij en doet mee. Bij elke jonge dame die op het scherm verschijnt roepen de jongens ja of nee. En ze lachen en schreeuwen. [Jongerenwerker] roept ook mee, hij gedraagt zich hierin net als een van hen.

7 november 2021

[Onderzoeker van de Rutgerstichting] vertelt over de focusgroep dat jongeren openlijk waren in het praten over seks in de nabijheid van de jongerenwerker. Toch is ze niet tevreden. Toen het ging over het gebruiken van condooms zei de jongerenwerker: 'Ik weet dat ik moet zeggen dat jullie het met moeten doen, maar ik vind zonder zelf ook lekkerder'.

10 mei 2022

Bovenstaande voorbeelden laten zien dat jongerenwerkers dichtbij de ervaring van jongeren staan, en soms in gedrag ook niet afwijken van wat jongeren zelf doen. Daarbij zijn de omgangsvormen informeel (zie ook Manders et al., 2019). Jongerenwerkers waren dus goed in staat om zichzelf naast jongeren te plaatsen. Tegelijkertijd hebben jongerenwerkers een begeleidende rol. Als pedagogische professionals wordt van hen verwacht dat ze het goede voorbeeld geven en jongeren aanspreken op hun gedrag (idem.). We observeerden hoe jongerenwerkers deze twee posities met elkaar combineerden door zichzelf soms boven de interactie te plaatsen, maar tegelijkertijd de connectie met de leefwereld van de jongeren te behouden:

'Zouden jullie ooit zelf een naaktfoto maken en doorsturen?' vraagt [jongerenwerker] alle meiden zeggen nee. 'Ja maar misschien voor je vriend?' zegt [jongerenwerker]. 'Nee ik heb geen vriend', zegt meisje 1, 'Nee mag niet' roept meisje 2, dit beamen de andere meiden. 'Ok, stel je bent getrouwd en je maakt dan zo'n foto voor je man?' [...] 'Getrouwd' herhaalt een meisje. 'Ja jullie zeggen allemaal "mag niet" dus ik zeg dan maar als je getrouwd bent met je man, want vriendje mag allemaal niet'.

29 november 2021

'Kom we gaan naar Roermond' zegt jongen 1. 'Pakken we dan die Mehri [Mercedes]' zegt jongen 2. 'Nee, we pakken die andere auto' zegt jongen 1. 'Ik kan die Audi (of iets anders duurs) wel pakken van me vader. 'Wallah [naam jongen 1] vader is miljonair?' roept iemand, de rest lacht. Zo gaat het over en weer met het 'Showen' van economisch kapitaal: dure auto's en kleren [...] [Naam jongerenwerker] stelt een vraag: 'Stel dat je miljonair kan zijn maar je moet wel altijd op de vlucht, als je wordt gepakt dan moet je de bak in'. 'Nee laat maar' zeggen de boys.

7 november 2021

In deze twee voorbeelden proberen twee jongerenwerkers de jongeren die aanwezig zijn bij hun activiteit iets te leren. Om de boodschap over te brengen, blijven ze dicht bij de leefwereld van de jongeren. Het eerste voorbeeld vindt plaats tijdens een activiteit van het meidenwerk. De jongerenwerker laat zien dat ze begrijpt dat het voor meiden die van hun ouders geen vriendje mogen hebben moeilijk is om zich voor te stellen dat ze naaktfoto's

versturen naar een vriendje. Ze verandert haar tactiek en vraagt de meiden of ze naaktfoto's zouden sturen naar hun echtgenoot. Ook deze tactiek lijkt voor de jonge meiden nog vergezocht, maar het voorbeeld laat zien hoe de jongerenwerker een brug probeert te slaan naar de leefwereld van de meiden.

In het tweede voorbeeld is een jongerenwerker aanwezig bij een gesprek over het rijden in een dure auto. Het gesprek gaat over op het 'showen' van andere dure spullen. De jongerenwerker mengt zich in het gesprek door de jongeren een vraag te stellen. Zonder te oordelen over het gesprek tot dan toe, laat de vraag van de jongerenwerker jongeren nadenken over de waarde van dure spullen. De vraag van de jongerenwerker is gericht op het bezitten van spullen waarvan de herkomst mogelijk niet legaal is. De introductie van deze hypothetische situatie door de jongerenwerker roept bij de jongeren geen verbazing of irritatie op, ze reageren dat ze dan liever afzien van het rijden in een dure auto.

Dat jongerenwerkers konden aansluiten bij de leefwereld van jongeren bleek soms uit de gesprekken die we observeerden tussen jongeren en jongerenwerkers, waarbij jongerenwerkers soms in woorden, soms in gedrag aansloten bij aanwezige jongeren. Soms maakten we de betrokkenheid van jongerenwerkers bij de leefwereld van jongeren op door de gedetailleerde kennis die jongerenwerkers hadden van specifieke (groepen) jongeren in de wijk, de plekken waar ze zich ophielden, de spanningen die er speelden tussen groepen jongeren en de politie of andere groepen jongeren en/of de activiteiten waar jongeren zich mee bezighielden.

Toetssteen voor normen en waarden

Jongerenwerkers kunnen aansluiten bij de leefwereld van jongeren uit de wijk, maar nemen hier niet (alleen) een passieve rol in: in de voorbeelden hierboven laten jongerenwerkers zien dat ze vanuit nabijheid, jongeren proberen aan te zetten tot reflectie over bepaalde onderwerpen of situaties.

Het viel ons op dat jongeren het gewend waren dat jongerenwerkers deze rol op zich namen. In meerdere situaties observeerden we dat het niet alleen de jongerenwerkers waren die 'moeilijke' onderwerpen inbrachten, maar dat onderwerpen waar jongeren mee experimenteerden door jongeren zelf in conversaties met jongerenwerkers werden ingebracht.

[Jongerenwerker] komt er even bij en er komt direct een felle discussie, 'Jaaaaaa [jongerenwerker] is er whooo, gaan we discussiëren' zegt jongen 1 enthousiast en uitgelaten. 'Nee jongens ik ben echt moe vandaag' zegt [jongerenwerker] terwijl hij gaat zitten. 'Ja [jongerenwerker] is voor homo's' riep een jongen. [Jongerenwerker] kan het toch niet laten, de discussie barst los. [Jongerenwerker] legt uit dat hij voor mensen is, 'Ik ben niet voor homo's ik ben voor mensen, het zijn allemaal mensen'. 'Nee homo's zijn geen mensen' reageert een ander lachend. 'Wat als iemand en homo en racist is? Dan wordt het echt moeilijk voor je hè [jongerenwerker]' zegt jongen 2. Nu moet iedereen lachen en ik ook.

7 november 2021

In dit voorbeeld zoeken jongeren in de jongerenwinkel een bepaalde jongerenwerker op omdat ze het leuk vinden om met hem discussiëren over

homoseksualiteit. Hoewel de jongerenwerker aangeeft hier niet voor in de stemming te zijn zetten de jongeren hun zin door. Hoewel ze er niet op uit lijken te zijn om hun mening bij te stellen op basis van een geïnformeerde discussie, is het interessant dat ze dit onderwerp zelf aankaarten en er plezier in hebben om de discussie over dit onderwerp aan te gaan. Deze discussie kan alleen op een aangename manier plaatsvinden omdat er respect is over en weer: de jongeren weten dat de jongerenwerker hen niet afreken op hun ideeën, en ze kunnen er zelfs grappen over maken waar alle aanwezigen om moeten lachen.

Op een volgend moment wordt het gesprek over homoseksualiteit voortgezet door de jongeren en een paar andere jongerenwerkers, die minder uitgesproken zijn over dit onderwerp. Toch is hun boodschap duidelijk:

[Jongerenwerker 1 en 2] zijn ook proactief bezig om te vertellen dat homo zijn normaal is. 'Wat maakt het uit als ze dingen met elkaar doen? Daar heb jij dan toch niets mee te maken?' zegt [jongerenwerker 1]. 'Ja maar niet in openbaar' zeggen de jongens. [Jongerenwerker 2] vraagt 'Wat als iemand in de vriendengroep hier homo is?'. 'Nou, iedere keer dat hij mij aangeraakt heeft denk ik nu eeeihhhh' roept [jongere]. 'Ja en hij gaat dood' riep een ander.

7 november 2021

Wat uit bovenstaande citaten naar voren komt is het sterk heteronormatieve discours dat jongeren hanteren. De aanwezigheid van dit discours in de context van (activiteiten van) het jongerenwerk, maakt het jongerenwerk mogelijk ontoegankelijk voor jongeren die worstelen met vraagstukken gerelateerd aan sekse en gender. Dankzij de nabijheid bij de leefwereld van jongeren, lukt het jongerenwerkers af en toe om gevoelige onderwerpen zoals sekse- en genderdiversiteit met jongeren te bespreken. Jongerenwerkers weten dat ze deze onderwerpen ter sprake kunnen brengen zonder dat ze hun positie als iemand die dichtbij de jongeren staat op het spel zetten. Op dezelfde manier weten de jongeren dat ze hun ongezouten meningen kunnen geven, zonder dat jongerenwerkers hier consequenties aan verbinden.

De onderwerpen 'man-vrouw verhoudingen' en 'lhbtqia+' acceptatie speelden een rol bij de voorbereidende gesprekken met professionals voor dit project, en komen dus terug in de interacties van jongerenwerkers met jongeren. Jongerenwerkers kunnen goed aansluiten bij de leefwereld van jongeren en de analyse hierboven laat zien dat jongeren uit de wijk jongerenwerkers met hun mening over deze onderwerpen vertrouwen. Jongerenwerkers geven jongeren het idee dat hun mening er mag zijn, en stimuleren jongeren vanaf daar om hun mening verder te verkennen. Daarbij stellen ze grenzen en bieden ze nieuwe perspectieven.

Jongerenwerkers vervullen in die zin een belangrijke functie als rolmodel in het gesprek over (nieuwe perspectieven op) man-vrouw verhoudingen en lhbtqia+-acceptatie in de wijk⁷. De bijdragen vanuit de jongeren laten o.a. zien dat hun opvattingen (nog) sterk heteronormatief zijn. Door met jongeren het gesprek aan te gaan vanuit gelijkwaardigheid creëren jongerenwerkers een voedingsbodem voor een veilig(er) klimaat voor jongeren uit de wijk die het jongerenwerk mogelijk mijden vanwege de taboes die op deze onderwerpen rusten.

⁷ In het project 'Gendergelijk Poelenburg' wordt nader onderzoek gedaan naar houdingen ten aanzien van deze onderwerpen in de wijk en het jongerenwerk, en de rol die jongerenwerkers kunnen spelen in het op gang brengen van het gesprek met jongeren over deze onderwerpen.

Begeleiding

In de analyse tot nu toe hebben we laten zien dat jongerenwerkers dichtbij jongeren staan, en goed weten wat er speelt in hun leven. We hebben ook laten zien dat jongerenwerkers voor jongeren vertrouwd voelen in die zin dat ze jongerenwerkers vertrouwen met gevoelige onderwerpen. Tegelijkertijd op afstand. Deze afstand komt terug in de begeleidende rol die jongerenwerkers laten zien:

[Jongerenwerker 1 en 2] komen binnen en er komen jongens binnen die de groep van 5 kennen. Er wordt gevraagd of de een de ander kan wegbrengen met de auto, zij stappen op. Drie jongens komen met elkaar in conflict. De jongerenwerkers kijken en luisteren mee maar zijn relaxt en lachen mee waar mogelijk. Twee jongens krijgen ruzie, felle woorden en elkaar proberen te overtreffen. Een andere jongen moet enorm lachen. De twee maken grappen om elkaar af te troeven en die zijn ook best grappig maar als het dan toch link lijkt te worden zegt de jongerenwerker dat ze even relaxt moeten doen.

7 november 2021

Een jongerenwerker vraagt of iedereen zich kan concentreren, zij legt uit dat wij een spel gaan doen over seksueel grensoverschrijdend gedrag. 'Dit hebben we vorig jaar ook gedaan. Ik ga een kaart met een afbeelding laten zien, jullie mogen vertellen wat jullie denken dat er aan de hand is. En wat jullie dan zouden doen en wat jullie ervan vinden.' Een meisje roept iets, de jongerenwerker vraagt haar om te focussen en dit lukt.

29 november 2021

Als er iemand langsloopt en iedereen een boks geeft behalve mij, zegt [jongerenwerker]: 'Vergeet mijn collega niet'.

10 december 2021

Bovenstaande fragmenten laten zien hoe jongerenwerkers zich tijdens activiteiten ook vaak in de begeleidende rol laten zien. Als jongerenwerkers zijn de jonge mensen die wij hebben gesproken en geobserveerd verantwoordelijk voor het slagen van een activiteit, of hier nu een specifiek doel mee is gediend (bijvoorbeeld een workshop over weerbaarheid) of niet (bijvoorbeeld in het geval van de jongerenwinkel).

Het werken in een hiërarchische maar gelijkwaardige relatie is een van de kenmerken van de pedagogische relatie die door Metz en Todorovic (2019) worden genoemd. De hiërarchische maar gelijkwaardige relatie is een belangrijke stap in het toegankelijk maken van de specialistische jeugdzorg voor jongeren uit de wijk. In lijn met Sonneveld et al. (2021) vormen jongerenwerkers toegankelijke gesprekspartners die jongeren motiveren om hun problemen serieus te nemen en daarbij professionele hulp te accepteren. Daarvoor is het belangrijk dat jongerenwerkers zich soms op een andere dan gelijkwaardige manier tot jongeren verhouden. In de bovenstaande fragmenten is goed te zien dat jongerenwerkers jongeren instructies geven over hoe jongeren zich moeten gedragen binnen de context van een activiteit: jongeren worden hierbij gesommeerd om op te letten, op te houden, of niet te vergeten, of juist aangemoedigd worden om dingen zelf te doen.

Vertrouwen

De nabijheid van jongerenwerkers bij de leefwereld van jongeren zorgt voor vertrouwen dat nodig is om jongeren waar nodig in de richting van de specialistische hulpverlening (het Jeugdteam) te kunnen begeleiden. In lijn met bestaande literatuur vormt de vertrouwensrelatie de basis van het (ambulant) jongerenwerk (Schellekens, 1998, en zie ook Metz, 2011). Binnen het onderzoeksproject maken we een onderscheid tussen het vertrouwen dat bestond tussen jongeren uit de wijk en jongerenwerkers binnen activiteiten, en tussen jongerenwerkers en jongeren op straat (die vaak niet naar activiteiten van het jongerenwerk komen).

Vertrouwen binnen activiteiten

Hoewel het moeilijk was om binnen de context van het onderzoek expliciet zicht te krijgen op vertrouwensrelaties waren we er soms getuige van dat jongeren jongerenwerkers in vertrouwen namen:

Later vertelde hij over [naam meisje] aan [jongerenwerker], een meisje van zijn school, hij zei dat hij haar wel leuk vond. Ik kon het niet goed horen door de herrie die de anderen maakte. Maar jongeren spreken dus met jongerenwerkers ook over de liefde.

7 oktober 2021

Er komt een jongen binnen die verkouden is, hij vertelt aan ons dat hij niet meer in Poelenburg mag wonen. De jongens roepen dat hij niet hoeft te huilen, hij lacht en zegt dat hij niet huilt. [...] De jongerenwerker blijft heel rustig en spreekt met de jongen dat hij bezwaar kan maken. Ik kan het gesprek niet helemaal volgen, gebeurt aan een andere tafel, maar ik zie dat de jongerenwerker de jongen geruststelt. Hij kwam namelijk vrij druk binnen en ging op een tafel zitten en gooide zijn verhaal in de groep. De jongerenwerker biedt steun en begeleiding, 'We gaan samen dat bezwaar maken' zegt hij tegen hem. Even later komt hij bij ons aan tafel zitten en kan hij het ook over andere dingen hebben. De jongens steunen elkaar en de jongerenwerker begeleidt dit mooi, hij is er als het nodig is en laat ze verder vooral praten maar is wel aanwezig. Een stille kracht.

7 november 2021

In bovenstaande voorbeelden is te zien hoe jongeren uit de wijk zich ten aanzien van een jongerenwerker kwetsbaar durven op te stellen. De jongerenwerkers bieden hierop een luisterend oor en/of bieden ondersteuning. Tegelijkertijd viel het ons op dat jongeren zelf juist expliciet aangaven dat ze iets niet aan een jongerenwerker zouden vertellen, zoals bijvoorbeeld tijdens een workshop over ongewenste zwangerschappen:

'En als jij zelf zwanger bent, tegen wie zeg je het dan?' De meiden antwoorden dat zij dit niet tegen de jongerenwerkers zeggen, wel tegen een vriendin en later hun ouders.

30 november 2021

Ook het onderwerp armoede/schulden is er een waarbij jongeren het soms spannend vinden om zich tot een jongerenwerker te wenden. In relatie tot schulden noemden jongeren vaak dat ze zich schaamden voor hun problemen: dat het te maken hebben met schulden als een zwakte werd gezien (Van der Ploeg, 2022). Deze schaamte vormt voor jongeren een groot obsta-

kel om hun problemen met anderen te bespreken, laat staan om hulp te zoeken. Jongeren schaamden zich niet alleen in relatie tot vrienden en familie, maar ook in relatie tot hulpverleners omdat het ze niet lukte om opvolging te geven aan de geboden hulp. Toch geven de meeste jongeren aan professionele hulp fijner te vinden dan hulp vanuit hun netwerk van vrienden/familie. Jongeren noemden specifiek dat de aanwezigheid van 'een vriend' door wie ze zich gezien en gehoord voelen kan helpen bij het accepteren van professionele hulp (Van der Ploeg, 2022). Deze vriend(in) kan bijvoorbeeld het goede voorbeeld geven door hulp te vragen en te aanvaarden of meegaan naar gesprekken met hulpverleners (idem).

Binnen *Kansrijk Poelenburg* wordt door een jongerenwerker van het SWT Poelenburg het Zakgeldproject begeleidt. Bij dit project doen jongeren uit de wijk (12+) onder begeleiding van deze jongerenwerkers werkervaring op en leren ze omgaan met financiën. De begeleiding vanuit dit project lijkt goed te werken. Binnen het Zakgeldproject wordt o.a. gewerkt met jongeren die bijvoorbeeld snus of vapes verkopen om aan geld te komen. Hoewel het Zakgeldproject, vanwege de gevoeligheid van het onderwerp, geen project was waar we als onderzoekers bij konden aansluiten, maakten we tijdens het onderzoek kennis met een hulpverlener van het 'Get a grip' project⁸. Deze hulpverlener gaf aan dat waar jongeren niet afkomen op open spreekuren van Get a grip, jongeren wel worden aangemeld via het jongerenwerk. Zij noemt daarbij de vertrouwensrelatie tussen jongeren en de begeleider van het Zakgeldproject. Deze zorgt er binnen de context van *Kansrijk Poelenburg* voor dat een warme overdracht van het jongerenwerk naar de professionele schuldhulpverlening plaatsvindt.

Vertrouwen op straat

Waar het jongerenwerkers goed lukt om jongeren te bereiken en begeleiden in de context van activiteiten gebonden aan buurthuis De Poelenburcht, kwamen we in de context van het onderzoeksproject ook jongeren tegen die wantrouwend tegenover jongerenwerkers staan. Dit wantrouwen vonden we vooral terug bij jongeren die op straat worden bereikt.

Schendingen van vertrouwen vinden vooral plaats, zo leren we tijdens dit project, op het moment dat jongerenwerkers uit de wijk persoonlijk betrokken raken bij een conflict tussen jongeren in de wijk; wanneer zich situaties voordoen waarbij jongerenwerkers de rol innemen van de wijkagent en/of wanneer de informatie die jongeren uit de wijk met jongerenwerkers delen, of informatie die jongerenwerkers tijdens hun werkzaamheden ter ore komt, relevant is voor de politie.

Een belangrijke schending van het vertrouwen van de jongeren op straat dateert van voor het onderzoeksproject, maar werkt daar nog wel in door. Dit incident heeft te maken met de samenwerking tussen het jongerenwerk en de politie. Een jongere vertelt daarover:

'Wij als jongens hebben veel problemen gehad hier in de buurt. Dat heeft te maken met jongerenwerkers, ook met [naam jongerenwerker], want er zijn ook dingen met [hem] gebeurd waardoor wij ons vertrouwen zijn verloren. [...]. Maar dingen die we in het buurthuis bespraken gaf hij door aan de politie. Een keer is iemand van ons daardoor opgepakt. Toen wisten we dat wat hier werd besproken, gelijk daarheen [naar de politie] ging. Ik zeg tegen

⁸ Get a grip is een gemeentelijke aanpak voor Zaanse jongeren met problematische schulden, waarbij de gemeente de schuld van een jongere overneemt. Zie ook: Get a Grip - Straathoekwerk (straathoekwerk-zaanstad.nl)

jongeren wel dat ze naar het buurthuis moeten komen, maar jongens zeggen 'Nee, ze gaan me snitchen'. Je moet gewoon je mond dicht houden, klaar'.

29 september 2022

Veel van de jongerenwerkers van het SWT Poelenburg komen zelf uit de buurt. Hun betrokkenheid bij de buurt maakt dat jongeren hen kennen, en vertrouwen. Tegelijkertijd maakt het hen kwetsbaar: door hun betrokkenheid bij de buurt beschikken ze soms over informatie over criminele activiteiten van jongeren uit de buurt; soms raken ze persoonlijk betrokken bij een conflict dat speelt onder jongeren in de wijk. De relatie tussen jongeren op straat en het jongerenwerk is door het incident dat hierboven beschreven staat nog steeds gespannen. Tijdens het onderzoeksproject raakte een van de jongerenwerkers betrokken bij een conflict in de wijk, waardoor hij tijdelijk moest worden overgeplaatst naar een andere gemeente.

Het innemen van de rol van wijkagent gebeurt als er bij de politie een melding wordt gedaan van overlast. In plaats van een agent wordt een jongerenwerker op zo'n melding afgestuurd. Hier leunt de politie op de vertrouwensrelatie tussen jongeren uit de wijk en jongerenwerkers. Deze vermenging van rollen komt het vertrouwen tussen jongeren en jongerenwerkers niet ten goede. Jongeren zijn van deze taak van het jongerenwerk op de hoogte. Dat betekent dat als er ergens een jongerenwerker verschijnt, dit bij jongeren wantrouwen op kan wekken, want: komt de betreffende jongerenwerker een praatje maken uit interesse of is hij/zij gestuurd op basis van een melding van de politie? Omdat vaak dezelfde jongerenwerker belast is met het aanspreken van jongeren op basis van een melding, weten jongeren vaak al waarvoor deze jongerenwerker komt:

Jongere spreekt in de focusgroep jongerenwerker aan. Hij refereert aan zijn outreachende werk. Jongere zegt dat jongeren zich afvragen waarom hij [jongerenwerker] dat doet: 'Heeft hij niets te doen ofzo, waarom doet hij dit. Dat was onze eerste gedachte. Niemand luistert naar hem. Hij komt omdat ze [de gemeente] geen politie willen sturen.'

29 september 2022

De jongere in deze focusgroep legt uit dat aan de intenties van de jongerenwerker die langskomt op straat na een melding van overlast wordt getwijfeld. Deze twijfel aan de intenties van de jongerenwerker heeft gevolgen voor het vertrouwen tussen jongeren en de betreffende jongerenwerker: de jongeren vermoeden dat hij namens de politie komt en ze willen niet naar hem luisteren.

Tegelijkertijd noemt deze jongere dat er ook jongerenwerkers zijn die de jongeren van de straat wel vertrouwen:

Jongere: Bijvoorbeeld [naam jongerenwerker]. Iedereen kent hem. Ook al kennen jongeren hem niet persoonlijk, ze weten dat hij hier vandaan komt. Jongeren praten tegen hem, alles is vrij bij hem.

29 september 2022

De jongere in de focusgroep noemt hier een jongerenwerker die uit Poelenburg komt en ook ongeveer dezelfde leeftijd heeft als de jongere die hier aan het woord is. Hij staat dichterbij de leefwereld van de jongeren dan andere jongerenwerkers en wordt door veel van hen als 'vriend' gezien:

Jongere: ja [naam jongerenwerker] is een goed voorbeeld. Maar het is een dunne grens: als je [naam jongerenwerker] als vriend ziet [...], maar als je hem als jongerenwerker ziet, ga je hem nooit als vriend zien. Jongere tegen jongerenwerker die niet uit de buurt komt: ik vind je een toffe gozer, maar ik ga je niet als vriend zien. Jongerenwerker: 'Hoeft ook niet'. Bij [jongerenwerker uit de buurt] werkt het wel, maar het is een dunne grens, je moet echt een bruggetje hebben, echt een tussenpersoon, want je kan door een microfoon schreeuwen, maar ze gaan niet luisteren. Als je in hun oor fluistert gaan ze alles horen.

29 september 2022

De jongere in de focusgroep schetst het verschil tussen jongerenwerkers die uit de wijk komen en jongerenwerkers die niet uit de wijk komen. Jongerenwerkers uit de wijk zijn 'vrienden'. Tegen deze vrienden kun je vrij praten; kun je alles vertellen. Jongerenwerkers die niet bekend zijn uit de wijk, zijn professionals. Tegelijkertijd schetst de jongere dat de grens tussen het zijn van een 'vriend' en een professional dun is: een jongerenwerker die niet meer als 'vriend' gezien wordt, wordt niet meer vertrouwd. Verder valt op dat de jongere in deze quote het idee opwerpt van iemand die een brug kan vormen tussen de jongeren van de straat en het jongerenwerk. Hij noemt dit 'een tussenpersoon'. Een 'tussenpersoon' is geen echte 'vriend' maar iemand die dicht genoeg bij jongeren staat om tot vriend te worden gerekend, maar tegelijkertijd wel iets van begeleiding kan bieden. In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op deze categorie rolmodellen.

Conclusie

Jongerenwerkers worden in de beginfase van het project door jongeren niet genoemd als rolmodel. Hierboven hebben we, in lijn met bestaande literatuur (van o.a. Abdallah et al., 2013), beschreven hoe jongerenwerkers van SWT Poelenburg deze rol voor jongeren wel degelijk vaak vervullen: Jongerenwerkers van SWT Poelenburg zijn jonge mensen met wie jongeren uit de wijk zich makkelijk kunnen identificeren en die goed weten wat er speelt in de levens van de jongeren uit de wijk.

Het contact met jongeren uit de wijk is voor jongerenwerkers onderdeel van de pedagogische opdracht (zie Manders et al. 2019). In de analyses laten we zien hoe de interactie van jongerenwerkers met jongeren aansluit bij kenmerken van de pedagogische relatie (idem.): Jongerenwerkers zijn goed in staat om aan te sluiten op de leefwereld van jongeren; zich op een informele, gelijkwaardige manier tot jongeren te verhouden, en tegelijkertijd hun professionele rol te behouden om jongeren met gezag te begeleiden (zie ook Manders et al. 2019). Daarbij is een speciale rol weggelegd voor begeleiding op het gebied van lhbtqia+ vraagstukken, op basis van interactie die gericht is op het delen van standpunten op basis van gelijkwaardigheid (idem).

Deze manier van werken is in lijn met de methodische uitgangspunten van het jongerenwerk (Metz & Sonneveld, 2018) waarbij gewerkt wordt vanuit methodische principes als 'nabijheid' (inzetten van persoonlijke overeenkomsten in het contact met jongeren) en het tot stand brengen van 'betenissenrelaties' (werken aan diepgaand contact met jongeren, dat het verschil kan maken in het leven van jongeren) (idem. p. 23). Door op deze manier te werken, bereiken jongerenwerkers veel jongeren uit de wijk en bouwen ze het benodigde vertrouwen op om de stap naar de specialistische hulpverlening (het Jeugdteam) te verkleinen (Sonneveld et al., 2021).

Jongeren worden bereikt met activiteiten, maar worden ook aangesproken op het schoolplein of op straat. Jongerenwerkers bereiken op deze manier zowel jongens als meiden, uit verschillende doelgroepen. Tegelijkertijd laat de analyse zien dat niet iedereen door dezelfde jongerenwerkers wordt bereikt. Met name de groepen jongeren die op straat bereikt worden zijn gevoelig voor wie hen aanspreekt waarbij een duidelijke connectie met de buurt een belangrijke voorwaarde is voor een open gesprek. Op het moment dat deze jongeren in de problemen komen is de stap naar het Jeugdteam (via het jongerenwerk) erg groot. In de onderstaande paragrafen gaan we in op het type rolmodel dat de tussenstap die deze jongeren moeten maken om met het professioneel voor- en achterveld in contact te komen te verkleinen.

8 | 3 | 4 Tussenpersonen

In de bovenstaande paragrafen hebben we beschreven hoe rolmodellen met naamsbekendheid en jongerenwerkers op hun eigen manier een bijdragen leveren aan het bereiken, betrekken en begeleiden van jongeren in de wijk. Voor een groep moeilijk bereikbare jongeren in de wijk (in het bijzonder jongeren 'van de straat' die het jongerenwerk wel kent, maar die niet deelnemen aan activiteiten) hebben we laten zien dat 'vertrouwen' een belangrijk begrip is. Een belangrijke vraag in dit onderzoek is wie in de wijk mogelijk in staat is om continuïteit te bieden in de keten van vertrouwen tussen deze jongeren en het professionele voor- en achterveld.

In de context van dit onderzoeksproject kwamen we jonge mensen uit de wijk tegen die een ondersteunende rol hadden ten aanzien van andere jongeren uit de wijk. Hier was sprake van een overlap met jongerenwerkers, maar vaak hadden deze jonge mensen (juist) geen professionele rol. In deze paragraaf beschrijven we een type rolmodel dat (mogelijk) in staat is om een brug te vormen tussen jongeren van de straat en het jongerenwerk. In lijn met de bewoordingen die jongeren in dit onderzoeksproject gebruikten voor dit type rolmodel gebruiken we hier de term 'tussenpersoon'.

Bereiken

Waar jongeren soms afstand ervaren tot zowel het professionele voorveld (het jongerenwerk) als het achterveld (Jeugdteam), constateren we tijdens het project dat jongeren zich met vragen en/of problemen wel richten op andere jonge mensen in de wijk. Deze jonge mensen hebben een zekere bekendheid, omdat ze een bepaalde opleiding hebben afgerond, geslaagd zijn als sociale media persoonlijkheid of ondernemer, maar ook omdat ze door jongeren gezien worden als een 'positief persoon' (iemand waarvan jongeren weten wat hij/zij heeft meegemaakt, en hier sterk(er) uit is gekomen).

Tussenpersonen zijn soms als lokale ondernemer (bijv. bakker of kapper), maar vaker als vriend(in), broer/zus (van...), buurjongen/-meisje, neef/nicht of kennis onderdeel van het persoonlijke netwerk van jongeren in de buurt, en hebben soms wel en soms geen rol als professional in de wijk. Daarbij is wederom een speciale rol weggelegd voor jongerenwerkers. In het bijzonder jongerenwerkers die uit Poelenburg zelf komen.

Tussenpersonen bereiken jongeren doordat ze jongeren positief bejegenen. In de quote van de jongere in de focusgroep uit het vorige hoofdstuk (blz. 42) komt de manier van bejegenen terug in de verwijzing naar 'door een

microfoon schreeuwen' en 'fluisteren'. Jongeren worden niet bereikt door hen van afstand (met autoriteit) te benaderen. Iemand die dichtbij staat kan jongeren zelfs bereiken door te fluisteren. Zo iemand is eerder een 'vriend' dan een professional:

'Als hij [politieagent] me vastzet ben ik overmorgen weer vrij, dan doe ik hetzelfde [...] ik heb een vriend nodig. Ik heb niet een extra moeder of vader nodig buiten, ik heb al een moeder en vader thuis. Ik heb een extra vriend nodig die goed begeleidt bij wat ik moet zijn en niet een die autoriteit toont en mij de hele tijd weg wil drukken.'

29 september 2022

In deze quote komt de vergelijking tussen een 'vriend' en een 'tussenpersoon' terug: de jongere geeft aan behoefte te hebben aan een 'vriend', maar wel een vriend die hem kan begeleiden. De jongere maakt door deze uitspraak inzichtelijk waar het veel jongeren in dit onderzoek aan ontbreekt: goede begeleiding vanuit vertrouwen, vanuit het idee dat je er mag zijn. De functie van een tussenpersoon zo beschrijft deze jongere, is dan ook niet dat er met jongeren gezocht wordt naar oplossingen voor problemen. De jongeren waar hij mee omgaat hebben behoefte aan een ander soort begeleiding:

Jongere: 'Ja, dat is eigenlijk het enige wat ik van jullie wil vragen, vraag aan die jongens wat hun doel is, vraag het, probeer het uit te diepen want ze zullen misschien niet meteen een antwoord geven van 'Dit wil ik worden', maar als je het 10 keer gaat vragen [...], want op een gegeven moment is het ook een oprechte vraag (?): waarom zou hij mijn doel willen weten. Je vraagt niet om een plan, je vraagt niet 'Hoe ga je het doen', je zegt van: 'Wat ga je eigenlijk doen' 'Wat is je doel: wil je daarheen, of daarheen?'

29 september 2022

Met andere woorden: jongeren worden door tussenpersonen bereikt omdat ze behoefte hebben aan een luisterend oor, aan iemand die hen ziet en begrijpt, en niet op zoek gaat naar oplossingen, maar met jongeren praat over hun behoeften en hun verlangens voor de toekomst. Hoewel een open gesprek over behoeften en verlangens individueel of in groepsverband onderdeel uitmaakt van de taak van het jongerenwerk (Metz, 2011), zit een gebrek aan vertrouwen het ontstaan van een gespreksbasis met jongerenwerkers in de weg. Tussenpersonen vullen dit gat.

Het zijn van een tussenpersoon of 'vriend' is vooral gelegen in de kennis die tussenpersonen hebben over hoe het leven van een jongere eruit ziet: een tussenpersoon 'heeft in hetzelfde schuitje gezeten'. Daarnaast is de verhouding tot een tussenpersoon soms gelegen in de vriendschappelijke relatie die jongeren met tussenpersonen onderhouden, maar soms ook in de positieve aanwezigheid die tussenpersonen vormen:

'Het is gewoon een goeie man snap je, hij vraagt altijd hoe het met je gaat en zo.'

22 april 2021

'Hij wil echt iets betekenen voor andere jongeren uit de buurt.'

3 september 2021

Een positieve aanwezigheid heeft betrekking op

- 1) een positieve uitstraling. Hierbij wordt ook verwezen naar de 'rust' die tussenpersonen uitstralen;
- 2) de oprechte interesse die de tussenpersoon toont (bijvoorbeeld omdat ze jongeren aanspreken om te vragen hoe het gaat) en/of
- 3) het feit dat jongeren uit de wijk weten dat de tussenpersoon een moeilijke tijd achter de rug heeft, maar deze moeilijke situatie nu te boven is gekomen. Op basis van deze eigenschappen vormen tussenpersonen een veilig en laagdrempelig aanspreekpunt voor jongeren uit de wijk.

Inspireren

Net als andere rolmodellen zijn tussenpersonen jongeren met ervaringskennis. Het verschil met andere rolmodellen is dat tussenpersonen onderdeel uitmaken van het netwerk van jongeren in de buurt en dat andere jongeren precies weten wat er in het leven van deze jongere speelt of heeft gespeeld. Tussenpersonen zijn jongeren die het rechte pad hebben gekozen, ondanks de tegenslagen waar ze mee te maken hebben gehad. Op deze manier vormen ze een inspiratie voor andere jongeren uit de wijk:

Ik vraag [jongere] waarom ze denkt dat [andere jongere uit de wijk] een rolmodel is. Ze ziet hem zelf ook als rolmodel maar kan niet precies aangeven waarom. Tijdens zijn bezoek aan De Poelenburcht zag ze dat jongeren naar hem toekwamen. Zijn verhaal inspireert haar en andere jongeren. Hij kent de ervaringen van jongeren, maar hij heeft zelf rust gevonden in sport. Hij heeft iets negatiefs om kunnen zetten in iets positiefs.

3 september 2021

Begeleiden

Tussenpersonen vervullen geen expliciete rol in het preventief jongerenwerk. Ook als tussenpersonen jongerenwerkers zijn, ligt eerder de nadruk op het vriendschappelijke karakter van de relatie dan op de professionele relatie. Toch merkten we in de loop van het onderzoeksproject dat tussenpersonen de rol van professional innamen door jongeren te ondersteunen bij vragen over werk en opleiding, door jongeren een luisterend oor te bieden bij problemen die te maken hadden met armoede/schulden, en in een geval was de rol van een tussenpersoon gericht op het ondersteunen van een jongere die moest afkicken van een verslaving.

Een vrouwelijke tussenpersoon die veel vragen krijgt over werk en opleiding zegt hierover dat ze jongeren 'niet echt helpt, maar wel doorstuurt naar mensen die daar meer over weten'. De tussenpersoon fungeert hier als een soort spreekbuis richting de professionele ondersteuning zonder direct de functie van professional op zich te nemen. Een andere mannelijke tussenpersoon in dit onderzoek haalt jongeren die daar behoefte aan hebben op en praat met hen over het hebben van problemen die gerelateerd zijn aan armoede en legt hen uit hoe hij daarmee om is gegaan. Twee andere tussenpersonen die de begeleiding op zich nemen van een jongere die te maken heeft met een verslaving, halen deze jongere thuis op om activiteiten met hem te ondernemen.

Een andere tussenpersoon ontfermde zich over een nieuwe jongen in de wijk:

'Bijvoorbeeld ook wat best wel recent is gebeurd, [bij de] bioscoop, dat was een jongen die uit [...] hierheen is gekomen ehm, toen hij net aankwam, ik

was de eerste persoon die hij leerde kennen. [...] Ik wist: hij gaat hier komen, heel veel jongens gaan 'm pesten, heel veel jongens gaan 'm slaan, dus ik heb m eigenlijk een beetje, hoe kan ik zeggen, opgewarmd, dus ik ging altijd een beetje gemeen tegen hem doen, maar dat was eigenlijk om te zorgen voor dat hij niet.. om te zorgen dat als andere mensen echt serieus gemeen tegen hem gingen doen dat hij daar niet op in hoefde te gaan want hij was het al gewend.'

29 september 2022

Deze en de voorgaande observaties laten zien dat jongeren uit de wijk zelf de begeleiding van buurtgenoten op zich nemen op het moment dat ze weten of verwachten dat lokale jeugdprofessionals niets voor een jongere kunnen doen. Deze tussenpersonen beschikken niet over een opleiding, maar zetten zich voor andere jongeren in op manieren die ze kennen. Als niet-professionals staan tussenpersonen tussen jongeren en het professionele voorveld (jongerenwerk) in. Ze staan nog dichterbij de leefwereld van jongeren en jongeren beschouwen hen als 'vrienden'.

De belangrijkste eigenschap van tussenpersonen is dat ze jongeren uit de wijk positief bejegenen. De relatie tussen jongeren en tussenpersonen is vriendschappelijk. Het delen van mogelijke problemen waar een jongere tegenaan loopt vormt niet de basis, maar een onderdeel van de vriendschappelijke relatie. Tussenpersonen tonen interesse in de ervaringen en sociale omgeving van jongeren zonder te oordelen, of te diagnosticeren. Jongeren voelen zich door hen begrepen, gezien, gehoord. Om de stap naar het professionele voorveld te maken, is de vertrouwelijke relatie tussen jongeren en tussenpersonen belangrijk. Tussenpersonen kunnen bijvoorbeeld aanwezig zijn bij een eerste gesprek tussen een jongere en een jeugdprofessional, op het moment dat een jongere niet goed weet wat hij kan verwachten van de jeugdprofessional en/of hij/zij aan diens verwachtingen kan voldoen.

Conclusie

In deze paragraaf bespraken we een type rolmodel dat we in de loop van dit onderzoeksproject leerden kennen en zich steeds nadrukkelijker aan ons presenteerde: de tussenpersoon. Een tussenpersoon is een persoon uit het directe netwerk van jongeren, en woont in de wijk. Als buurtbewoner en bekende binnen het netwerk van jongeren is een tussenpersoon goed in staat om de situatie van jongeren goed te doorzien en snel met een jongere in contact te komen. Vanuit (h)erkenning van de leefwereld van een jongere biedt een tussenpersoon ook begeleiding.

Er is een overlap tussen tussenpersonen en jongerenwerkers, waar jongerenwerkers als vrienden worden gezien. Tegelijkertijd is er een belangrijk onderscheid tussen jongerenwerkers en tussenpersonen: waar jongerenwerkers werken vanuit een pedagogische opdracht en binnen de pedagogische relatie proberen jongeren te stimuleren in het volwassen worden (Manders et al. 2019), wordt de interactie tussen jongeren en tussenpersonen vooral gekenmerkt door erkenning.

Een tussenpersoon is iemand die een jongere positief bejegend en ervoor zorgt dat een jongere zich gezien en gehoord voelt, en het gevoel krijgt dat hij/zij er mag zijn. Hoewel de 'tussenpersoon' als rolmodel niet altijd even zichtbaar was in ons onderzoek, zagen we in de loop van het onderzoek

hoe de tussenpersonen een belangrijke schakel vormen kunnen in de keten van vertrouwen tussen jongeren en het professioneel voorveld in de rol van 'vriend'; 'spreekbuis' of meer algemeen iemand die jongeren vertrouwen.

8 | 4 Samenwerking rolmodellen en jeugdprofessionals

Om de functie van rolmodellen in het preventief en wijkgericht werken helder te krijgen, is het belangrijk dat we inzicht krijgen in de manier waarop rolmodellen kunnen samenwerken met professionals in de wijk. Naast verscheidenheid in de rolmodellen waar we in dit onderzoek mee werkten, was er uiteraard ook verscheidenheid in de professionals waar we mee werkten. Deze verschillen hadden soms te maken met de doelstellingen van de organisatie, maar ook met eigenschappen van de professionals die we tijdens vergaderingen en activiteiten observeerden.

De professionals waar we mee werkten waren in verschillende mate actief in het benaderen van jongeren. Sommigen werkten daarvoor incidenteel samen met rolmodellen, voor anderen was het werken met rolmodellen vast onderdeel van de dagelijkse inspanningen om jongeren te bereiken. In de loop van het onderzoeksproject observeerden we naast de interacties tussen rolmodellen en jongeren, ook de interacties tussen de rolmodellen en verschillende professionals in dit project. In dit hoofdstuk analyseren we hoe de samenwerking tussen rolmodellen en professionals een bijdrage leverden aan het preventief en wijkgericht werken, en hoe deze samenwerking versterkt kan worden om jongeren beter te bereiken.

In de context van dit onderzoek zijn er veel samenwerkingen tot stand gekomen tussen lokale rolmodellen en professionals. Samenwerkingen kwamen in het bijzonder tot stand met rolmodellen die we eerder hebben benoemd als 'rolmodellen met naamsbekendheid'. Het samenwerken met deze rolmodellen gebeurde met name door het jongerenwerk van SWT Poelenburg en FluXus. Waar het bereiken van jongeren op het gebied van opvoedondersteuning centraal stond voor de jongerenwerkers, werkte FluXus aan het verlagen van de drempel voor kunst en cultuur.

8 | 4 | 1 SWT Poelenburg en rolmodellen met naamsbekendheid

Zoals hierboven beschreven wist het jongerenwerk jongeren uit de wijk op een natuurlijke manier te bereiken. Daarnaast werden inspirerende rolmodellen ingebed in bestaande activiteiten, zoals in de bijeenkomsten van Girlzz, de jongerenwinkel, of tijdens de pauze op scholen:

Op dinsdag 15 november staat een eerste sessie gepland met [Rolmodel]. Ik [onderzoeker] ga samen met mijn collega onderzoeker naar de [lokale praktijkschool]. Op het schoolplein staat [jongerenwerker]. Hij is aan het basketballen. Ik zie nog geen jongeren die meedoen, maar het is nog geen pauze dus misschien komen ze nog. Op een andere plek op het schoolplein staat een zwarte jongen met lange dreads in een klein rond pleintje met betonnen randen. Hij heeft een bal bij zich en er staan een paar jongens bij hem. Ze praten en lachen; er worden boksen uitgedeeld. Later spelen ze de bal over. Mijn collega zegt dat hij vlogger is, en dat hij bekend is onder de jongeren.

15 november 2022

Doordat jongerenwerkers goed kunnen aansluiten op de leefwereld van jongeren, zijn jongerenwerkers goed op de hoogte van wie jongeren volgen op sociale media; ze volgen deze rolmodellen soms zelf ook en het was voor jongerenwerkers vaak mogelijk om zelf of via hun lokale netwerk met rolmodellen in contact te komen. Door de inzet van het jongerenwerk zagen we dat jongeren op een laagdrempelige manier in contact kwamen met rolmodellen op het gebied van sport, kunst en cultuur en sociale media. De interacties tussen deze rolmodellen en jongeren staan beschreven in §8.3.2..

8 | 4 | 2 Fluxus en rolmodellen met naamsbekendheid

Bij FluXus is veel aandacht voor de inbreng van rolmodellen. Het lid van ons kernteam vanuit FluXus gaf daarbij aan dat bij FluXus gewerkt wordt met de term 'cultureel vermogen' waarmee wordt verwezen naar cultuur als activiteit, in plaats van een gegeven. Jongeren bepalen daarbij zelf wat cultuur is. In samenwerking met het jongerenwerk organiseerde FluXus gedurende het onderzoeksproject meerdere workshops op het gebied van dans, handenarbeid, mode en graffiti. Ook vond mede op initiatief van FluXus de eerste versie van het Darwinpark Festival plaats, waar veel ruimte was voor optredens van lokale artiesten. Bij het werken met rolmodellen werd door medewerkers van FluXus aan rolmodellen veel autonomie gegeven ten aanzien van het organiseren van en werven voor activiteiten en evenementen.

Een van de meest populaire activiteiten van FluXus tijdens dit onderzoeksproject (met ongeveer 40 deelnemers) was een FIFA-toernooi. Vanuit de gedachte dat alle jongeren culturele competenties hebben en dat activiteiten moeten aansluiten bij de 'authentieke drijfveren en talenten van jonge mensen' (LKCA, 2018), wordt door FluXus gekozen voor een brede opvatting van cultuur, waarvan het spelen van computerspellen onderdeel uitmaakt. Het FIFA-toernooi werd georganiseerd in samenwerking met twee rolmodellen, waarvan de eerste uit de buurt komt en actief is in het organiseren van evenementen. Het andere rolmodel is een sociale media persoonlijkheid, ook uit de wijk. Het initiatief voor het FIFA-toernooi kwam van het laatste rolmodel. Naast het initiëren van deze activiteit, lag de werving voor de activiteit in handen van dit rolmodel. Het andere rolmodel zorgde voor de organisatie en alle logistiek rondom dit evenement.

Tijdens het onderzoeksproject heeft FluXus veel ingezet op activiteiten waarbij zoveel mogelijk naar aansluiting werd gezocht bij jongeren uit de wijk. Er werd daarbij vooral samengewerkt met rolmodellen met naamsbekendheid. Het vertrouwen van FluXus in de inzichten en vaardigheden van lokale rolmodellen en het jongerenwerk kwam de opkomst van jongeren bij activiteiten van FluXus ten goede. Door de samenwerking met het jongerenwerk en rolmodellen kwamen veel jongeren tijdens dit onderzoeksproject op een positieve en laagdrempelige manier in aanraking met kunst en cultuur.

8 | 4 | 3 Sportbedrijf en rolmodellen

Wat vroeg in het project opviel was dat het sportbedrijf nauwelijks samenwerkte met lokale rolmodellen. We waren tijdens het onderzoeksproject op de hoogte van één samenwerking met twee lokale jongeren in het kader van het Scholarshippers programma van de Krajicek Foundation. Van deze twee jonge rolmodellen begeleidde er één een aantal activiteiten met jongeren.

Hoewel sportcoaches van het Sportbedrijf door het Sportbedrijf zelf werden aangemerkt als rolmodellen op het gebied van sport en gezonde voeding, observeerden we dat deze beschrijving de lading van het contact tussen jongeren en sportcoaches niet goed dekte: de sportcoaches die we observeerden kwamen uit de omgeving van Zaanstad, maar hadden geen directe connectie met de buurt. Een van de coaches die we gedurende het onderzoek spraken voelde wel een connectie met de jongere jongens uit de buurt omdat hij op het vmbo had gezeten, en makkelijk kon relateren aan hun gedrag en manier van praten. Voor een andere sportcoach was dit lastiger:

[Sportcoach] vertelt dat hij goed is met de jongere kinderen, de oudere kinderen luisteren niet naar hem. Hier op school niet, maar ook niet als hij buiten de school flyert voor andere activiteiten. [...] Ik vraag welke connectie [sportcoach] heeft bij de leefwereld van de jongeren. Daarvoor is [sportcoach] niet vaak genoeg in deze buurt zegt hij. Hij begeleidt de leerlingen vooral bij het spel, benadrukt daarbij het belang van sportiviteit, van samenwerken en samenspelen.

14 juli 2022

Dat sportcoaches jongeren vooral begeleiden in sport en sportief gedrag zoals de sportcoach hierboven opmerkt herkennen we uit het onderzoek. In die zin zouden sportcoaches rolmodellen kunnen zijn voor jongeren uit de wijk, maar door het ontbreken van de identificatie die zo essentieel is voor rolmodellen in dit project, hebben we sportcoaches in dit onderzoek niet meegerekend als rolmodellen.

Tijdens het meidenfestival 'OWN IT' ontmoetten we een andere sportcoach van het Sportbedrijf. Hoewel zij juist wel weer goed kon aansluiten bij de leefwereld van de jongeren, vertelde zij dat ze eigenlijk niet werkte voor het sportbedrijf. Omdat de sportcoach van het sportbedrijf die was ingedeeld bij deze activiteit was verhinderd, werd zij benaderd door een bevriende jongerenwerker om deze activiteit over te nemen.

Ze is zelf ook jongerenwerker bij [Welzijnsorganisatie] in [Stadsdeel], en daarnaast heeft ze een sportbedrijf. In die hoedanigheid is ze hier. Ze vertelt veel en enthousiast over haar werk in [Stadsdeel], over haar contact met de meiden en jonge vrouwen daar, hoe ze hen aanspreekt, hoe ze hen begeleidt, hoe ze zich tot hen verhoudt, wat ze aan hen wil leren.

8 juli 2022

Op basis van onze observaties concluderen we dat hoewel het Sportbedrijf Zaanstad betrokken is bij activiteiten in de wijk die erop gericht zijn op jongeren te bereiken, ze aansluiting met lokale sporters missen. Daarnaast valt naar aanleiding van bovenstaande observatie op dat om een uitvallende sportcoach te vervangen, het sportbedrijf een beroep doet op het jongerenwerk, en dat het jongerenwerk in staat is om op korte termijn een vervanger te vinden die aansluit bij de leefwereld van de jonge vrouwen op wie het evenement gericht is.

8 | 4 | 4 Samenwerking tussen partners en tussenpersonen

Hoewel we 'tussenpersonen' hierboven hebben beschreven als een belangrijke schakel tussen jongeren (12+) met afstand tot de professionele (jeugd)hulpverlening, hadden niet veel van onze partners contact met rolmodellen uit deze

categorie. Bij aanvang van het onderzoek werden er met name door jongerenwerkers namen genoemd van jongeren in deze categorie die mogelijk iets zouden kunnen bijdragen, maar het lukte ons niet om met deze jonge rolmodellen in contact te komen. Een ervaringsdeskundige op het gebied van schulden en armoede wilde graag 'iets doen' met zijn ervaringen, maar voelde zich nog te kwetsbaar om zijn verhaal te delen. Een andere jongen met een verleden in de criminaliteit kon, op eenzelfde manier, nog niet voldoende afstand nemen van zijn criminele verleden om hier met andere jongeren over te praten.

Tijdens een focusgroep meldde zich een jongere die zichzelf als tussenpersoon opwierp. Hij kwam naar de focusgroep omdat hij graag wilde praten. Hij wilde graag iets doen aan de situatie onder jongeren uit de wijk, die volgens hem 'maar gekker en gekker' werd. Hij voelt daarbij dat het niet de taak is van het jongerenwerk om met deze situatie aan de slag te gaan:

'Mensen uit de buurt moeten met de jongeren werken, 'dat is ons werk', 'wij moeten het zelf doen' want wat wij kunnen bereiken, is groter dan het jongerenwerk kan bereiken.'

29 september 2022

Interessant aan deze quote is dat deze jongere uit de wijk de verantwoordelijkheid voor het bereiken en begeleiden van jongeren in zijn omgeving niet legt bij lokale jeugdprofessionals, maar bij buurtbewoners zelf. Dit sluit aan bij onze observatie dat sommige (jonge) buurtbewoners deze rol (als 'tussenpersoon') op zich nemen en/ of hiervoor door jongeren uit de wijk worden benaderd. Op de vraag van de onderzoeker die de focusgroep begeleidt of er geen samenwerking (met lokale jeugdprofessionals) mogelijk is, noemt de jongere die aan het woord is een aantal jongerenwerkers uit de wijk die hij wel vertrouwt en geeft aan met hen samen te willen werken.

Uiteraard hebben we op basis van dit gesprek jongerenwerkers benaderd die door deze jongen als 'vriend(en)' werden benoemd, om te kijken of er een vorm van samenwerking mogelijk was tussen de jongeren en de jongerenwerkers om tot een doorbraak te komen in deze situatie. We organiseerden daarvoor een nieuwe bijeenkomst met jongeren uit de wijk en jongerenwerkers. Tijdens deze bijeenkomst kwam de jongere die eerder zijn verhaal met ons deelde niet opdagen. Een van de jongerenwerkers legde tijdens dit gesprek uit dat het initiatief voor een oplossing bij de jongeren zelf ligt: dat jongerenwerkers graag meewerken aan een oplossing, maar dat als zij hierin het voortouw nemen, de kans te groot is dat jongeren afhaken:

'Als we met hem aan de slag gaan, dan verwachten we ook iets van hem, ik ga niet rennen, maar jij moet rennen, ik ondersteun je. Jij bent het gezicht, dat je jongens zien dat het van jou komt. Dat is belangrijk, dat andere jongens dit dan ook gaan willen. Zo gaat het, zo ontwikkelt het zich dan verder.'

27 oktober 2022

Zowel de 'tussenpersoon' als de jongerenwerker, met andere woorden, plaatsen het initiatief bij de jongeren zelf. Vanuit de jongerenwerker is dit vooral ingegeven door het idee dat een activiteit gericht op de moeilijk bereikbare groep jongeren alleen succesvol kan zijn door inzet van jongeren vanuit de groep zelf. Het initiatief voor activiteiten moet vanuit de jongeren

komen; de jongerenwerkers kunnen hun initiatieven dan verder ondersteunen door het bieden van een ruimte, een workshop, materialen etc.

Waar jongeren niet altijd vertrouwen hebben in het jongerenwerk, worstelt ook de jongerenwerker in deze casus met het vertrouwen van de jongeren: als hij zich gaat inzetten, gaan de jongeren dan met hem mee? Sonneveld et al. (2021) noemen dat het jongerenwerk een omgeving zou moeten bieden waarin jongeren ondersteuning vinden om hun zelfstandigheid te vergroten. In die zin ligt hier een taak van het jongerenwerk om tussenpersonen zoals de jongen uit de focusgroep iets meer op weg te helpen; met hen na te denken hoe hij deze situatie op kan pakken en de rol van tussenpersoon op zich kan nemen. Tussenpersonen kunnen mogelijk goed helpen in het bereiken van jongeren die doorgaans moeilijk te bereiken zijn, maar dan moeten professionals tijd en aandacht steken in het opbouwen van een relatie met deze jongeren, en hen ondersteunen bij het pakken van deze rol.

Uit deze casus wordt duidelijk hoe ingewikkeld een samenwerking tussen tussenpersonen en het jongerenwerk kan zijn. We hebben eerder in deze rapportage, in lijn met bestaande inzichten, laten zien hoe het jongerenwerk van het SWT Poelenburg op een positieve manier bijdraagt aan de persoonlijke (talent)ontwikkeling en begeleiding van een grote groep jongeren in wijk die zich in een kwetsbare situatie bevinden. Voor deze jongeren zijn jongerenwerkers een toegankelijke gesprekspartner die jongeren motiveert om problemen serieus te nemen en hulp te accepteren (zie ook Sonneveld et al., 2021).

Er is echter een moeilijker bereikbare groep jongeren (met complexere problematiek) die ook voor het jongerenwerk lastig(er) te bereiken is. Een complex systeem van persoonlijk en institutioneel wantrouwen (zie §8.3.3. – vertrouwen op straat) en tegenstrijdige verwachtingen over en weer, zitten een gespreksbasis met het jongerenwerk in de weg. In de keten van vertrouwen die nodig is om jongeren in beeld te krijgen bij het Jeugdteam mist een duidelijke strategie om jongeren te bereiken via tussenpersonen die jongeren wel vertrouwen en kunnen bereiken.

8 | 4 | 5 Samenwerking Jeugdteam - Jongerenwerk

Een samenwerking die ook genoemd moet worden als het gaat om het bereiken van jongeren in kwetsbare situaties is de samenwerking tussen jongerenwerkers en het Jeugdteam. De jeugdwet hecht veel waarde aan de nauwe samenwerking tussen deze twee ketenpartners (Ministerie VWS, 2013). Om jongeren in de wijk een stabiele basis voor hulpverlening te bieden is een goede samenwerking tussen de ketenpartners van groot belang (Hoogendoorn, 2022; Veenbaas, et al., 2011). In deze samenwerking is vertrouwen een belangrijke voorwaarde (Nanninga, 2018; Sieckelink & Kaulingfreks, 2022). Als er vanuit het jongerenwerk geen vertrouwen is dat er structureel en tijdig de juiste hulp wordt geboden, is het de vraag of jongeren überhaupt worden doorverwezen, en of jongeren vertrouwen hebben in geboden hulp en deze accepteren (Hoogendoorn, 2022).

In deze rapportage hebben we, in lijn met bestaande literatuur, laten zien dat jongeren uit de wijk jongerenwerkers als rolmodel zien. Als jongerenwerkers en de professionele jeugdhulpverlening goed met elkaar samenwerken, vergemakkelijkt dit de stap naar de professionele hulpverlening voor jongeren, zoals dat bij het Zakgeldproject het geval is. In het ideale geval signaleert

het jongerenwerk of er problemen spelen bij een jongere waar zij mee in contact zijn; melden ze dit tijdig bij het Jeugdteam, en pakt een medewerker van het Jeugdteam zo'n melding tijdig op (zie ook: Veenbaas et al., 2011). De doorstroom van jongeren van het jongerenwerk naar het Jeugdteam verloopt bij aanvang van dit project niet altijd vlekkeloos. Veenbaas et al. (2011) beschrijven in meer algemene zin het spanningsveld dat de samenwerking tussen beide diensten kenmerkt, waarbij jongerenwerkers de zorgvuldig opgebouwde relatie met een jongere niet op het spel willen zetten en waarbij jongeren niet snel geneigd zijn om hulp te aanvaarden en het algemene beeld rondom de specialistische hulpverlening niet positief is (Veenbaas et al., 2011; Nanninga, 2018).

Om meer zicht te krijgen op de interactie tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam in Poelenburg is een apart onderzoekstraject opgezet door Andrea Hoogendoorn, student pedagogiek aan de Fontys Hogeschool (Hoogendoorn, 2022). In het onderzoek van Hoogendoorn geven medewerkers van het Jeugdteam aan al een half jaar (we spreken over september 2022) geen enkele jongere tussen de 12-16 jaar aangemeld te hebben gekregen vanuit het jongerenwerk. Jongerenwerkers, anderzijds, vertellen dat ze niet snel geneigd zijn jongeren waarmee ze in contact zijn te introduceren bij het Jeugdteam omdat ze niet vertrouwen op tijdige en structurele hulpverlening voor een jongere waar zij inmiddels een goede band mee hebben opgebouwd (Hoogendoorn, 2022).

Daarnaast lopen de interacties tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam vaak stroef omdat er van beide kanten onduidelijkheid is over de werkzaamheden/capaciteiten van de ander. Zo hebben medewerkers van het Jeugdteam het gevoel dat jongerenwerkers hen pas betrekken in een crisissituatie en dan acuut hulp verwachten. Anderzijds hebben jongerenwerkers het gevoel dat medewerkers van het Jeugdteam op hen neerkijken, alsof zij minder geschoold zouden zijn (idem.).

Door onduidelijkheid over de manier van werken, en de ervaring van lange wachttijden bij het Jeugdteam door medewerkers van het jongerenwerk, is de sfeer tussen medewerkers van de verschillende diensten merkbaar gespannen:

Tijdens de vergadering komt [medewerker Jeugdteam] binnen. Ik [onderzoeker] maak mijn verhaal af maar merk dat de interactie met de jongerenwerkers stekt. Iedereen heeft alleen aandacht voor de medewerker van het Jeugdteam. Ze komt wat vragen. Er wordt antwoord gegeven. Verder begroet niemand haar of zegt wat tegen haar. Er heerst een vreemde gespannen sfeer.

16 september 2021

Misverstanden worden mede in stand gehouden door de afstand tussen de twee diensten: hoewel deze in hetzelfde pand huizen (De Poelenburch) zijn de kantoren van medewerkers van het Jeugdteam om veiligheidsredenen alleen toegankelijk met een speciale toegangspas. Dat wil zeggen: jongerenwerkers kunnen, als een medewerker van het Jeugdteam de telefoon niet opneemt of een mail niet beantwoordt, niet makkelijk bij de betreffende medewerker aankloppen voor uitleg of feedback.

Het onderzoek van Hoogendoorn was mede gericht op het ontwerpen van een oplossing voor de gespannen situatie tussen de twee diensten. Tot een

structurele oplossing is het niet gekomen. Wel vonden in de context van haar onderzoeksproject constructieve gesprekken plaats tussen individuele medewerkers van de verschillende diensten. Een medewerker van het Jeugdteam gaf tegen het einde van het grotere onderzoeksproject *Kansrijk Poelenburg* aan dat ze het gevoel had dat de samenwerking ten goede veranderd was sindsdien:

[Medewerker Jeugdteam] noemt dat er wat schot zit in de samenwerking met het Jeugdteam, dat heeft ze ook zo besproken met [naam leidinggevende], ze zou het fijn vinden als daar meer ritme in komt: 'Je wil dat dingen terugkomen'; 'Jongeren willen dat, wij willen dat ook'. Ze zouden vaker willen aansluiten bij trainingen/bijeenkomsten met het jongerenwerk.

13 oktober 2022

Hoewel er dus sprake is van een gunstige ontwikkeling, kan het belang van een goede samenwerking tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam niet voldoende worden benadrukt. Sonneveld et al. (2021) stellen dat samenwerking van beide diensten zeer waardevol wordt bevonden door jongeren die specialistische hulp krijgen en deelnemen aan activiteiten van het jongerenwerk. Specialistische hulp kan mogelijk zelfs worden afgeschaald als jongeren ook deelnemen aan de geboden activiteiten in de vrije tijd van het jongerenwerk (Sonneveld et al., 2021).

Het onderzoek van Hoogendoorn (2022) laat zien dat, zelfs als jongeren de stap zetten naar het professioneel voorveld (jongerenwerk), via een tussenpersoon of anders, de stap naar specialistische hulpverlening niet altijd gegarandeerd is. Een goede samenwerking tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam is een tweede (naast een goede samenwerking tussen tussenpersonen en het jongerenwerk) aandachtspunt in de keten van vertrouwen tussen jongeren in kwetsbare situaties en de specialistische hulpverlening.

9 Conclusie

In deze rapportage hebben we verslag gedaan van ons onderzoek naar de inzet van rolmodellen in het preventief en wijkgericht werken in de wijk Poelenburg in Zaanstad. Aan dit onderzoek lag de probleemstelling ten grondslag dat jongeren die te maken hebben met zwaardere problematiek vaak te laat in beeld komen bij de gespecialiseerde opvoedondersteuning (het Jeugdteam). Daarbij was de veronderstelling dat rolmodellen beter in staat zijn om aan te sluiten bij de leefwereld van jongeren, en vanuit de vertrouwensrelatie met jongeren een rol kunnen spelen in het verkleinen van de stap de stap naar het professionele voorveld (het jongerenwerk) en het professionele achterveld (het Jeugdteam).

Aan de basis van het onderzoek lagen onze veronderstellingen met betrekking tot het doorlopen van de 'keten van vertrouwen' (zie Figuur 1, pagina 13) door jongeren, waarbij rolmodellen een (ontbrekende) schakel kunnen vormen in de keten die jongeren in kwetsbare posities doorlopen om met de gespecialiseerde opvoedondersteuning (het Jeugdteam) in contact te komen.

We hebben ons concreet gericht op de vraag welke rol deze actieve, getalenteerde jongeren met een voorbeeldfunctie kunnen spelen in het versterken van het preventief en wijkgericht werken. Om deze vraag te beantwoorden hebben we ingezet op actieonderzoek als onderzoeksstrategie. Actieonderzoek is een strategie die onderzoek en actie combineert. Zo waren we niet alleen als onderzoekers aanwezig in de wijk, maar werkten we samen met alle betrokkenen om te zorgen voor passende ondersteuning voor jongeren uit de wijk.

In het eerste deel van deze rapportage hebben we ons toegelegd op het beschrijven van de professionele praktijk van onze verschillende partners bij aanvang van het onderzoek en de manieren waarop zij jongeren wel / of niet bereikten. Daarbij constateerden we al vroeg in het project dat er veel dingen goed gingen: er werden bij verschillende partners activiteiten georganiseerd waarmee jongeren uit de wijk werden bereikt. Met name het

jongerenwerk (SWT Poelenburg) leek goed in staat om jongeren uit de wijk te bereiken met activiteiten op het gebied van sport en spel (afzonderlijk, maar ook i.s.m. Sportbedrijf Zaanstad), op het gebied van kunst en cultuur (i.s.m. FluXus) en op het gebied van (mentale, fysieke, financiële en online) opvoeding/weerbaarheid (zie ook Tabel 1 op pagina 24).

Tegelijkertijd constateerden we in samenspraak met onze partners, dat er ook dingen beter konden. Er deden zich bij aanvang van het project vooral problemen voor bij het aanmelden van jongeren met complexere problematiek bij het Jeugdteam. Onze partners gaven aan dat zowel een situatie van achterstand, als negatieve beeldvorming en/of een gebrek aan vertrouwen het contact met deze groep jongeren verstoorden. Samen met de partners is nagedacht over de organisatie van nieuwe en het volgen van bestaande activiteiten die ondersteuning boden voor problemen waar jongeren in de wijk mee te maken hadden en die mogelijk konden leiden tot een positieve(re) beeldvorming ten aanzien van de verschillende ketenpartners. Een overzicht van deze activiteiten is te vinden in paragraaf 8.2.

Bij het onderzoek naar deze activiteiten is vooral gekeken naar of en hoe jonge getalenteerde wijkbewoners met een voorbeeldfunctie (rolmodellen) bijdroegen aan het verkleinen van de stap naar de professionele hulpverlening, in het bijzonder het jongerenwerk van SWT Poelenburg en het Jeugdteam. Daarbij richtten we ons in het bijzonder op de communicatie tussen jongeren en rolmodellen enerzijds en de communicatie tussen rolmodellen en onze partners anderzijds.

We onderscheidde in het onderzoek drie verschillende typen rolmodellen: rolmodellen uit de wijk met naamsbekendheid, jongerenwerkers en een categorie rolmodellen die we ‘tussenpersonen’ hebben genoemd. Uit gesprekken met jongeren uit de buurt maakten we op dat rolmodellen voor hen vooral bekend moesten zijn uit de buurt en ervaringsdeskundig op het gebied van opgroeien in een situatie van kansenongelijkheid. De rolmodellen waar we mee werkten voldeden allen aan deze vereisten.

De categorie ‘rolmodellen met naamsbekendheid’ komt het meest overeen met de meer traditionele definitie van een rolmodel als ‘volwassenen waar jongeren tegenop kijken en op wensen te lijken’ (Hurd & Zimmerman, 2014). Vooral het jongerenwerk en FluXus werkten met deze categorie rolmodellen om

- 1) jongeren kennis te laten maken met een breder palet aan toekomstperspectieven en
- 2) jongeren kennis te laten maken met cultuur / een loopbaan in de creatieve sector. In onze eigen storytelling activiteit deelden we deze uitgangspunten, maar stimuleerden we jongeren ook om meer grip te krijgen op hun eigen verhaal, en van daaruit na de te denken over hun eigen vaardigheden en ambities zowel binnen als buiten de wijk.

De inzet van rolmodellen met naamsbekendheid leidde in de context van dit onderzoeksproject tot het bereiken van een grote groep jongeren waarvan een deel al wel en een deel niet bekend was met het jongerenwerk, afkomstig uit de netwerken van lokale rolmodellen en van een lokale middelbare school. In paragraaf 8.3.2. hebben we beschreven hoe rolmodellen met naamsbekendheid aan wisten te sluiten bij de leefwereld van jongeren uit de wijk en hen inspireerden, met hen werkten aan hun zelfvertrouwen en hen

perspectief boden door te vertellen over manieren die zij hadden gevonden om ondanks hun situatie een succesvolle loopbaan voor zichzelf te creëren op het gebied van muziek, sport, sociale media, ondernemerschap en/of persoonlijke verzorging.

De inzet van rolmodellen met naamsbekendheid was succesvol in de zin dat deze jongeren activeerde, dat deze bijdroeg aan een verbreding van het perspectief voor jongeren in de wijk, en de mogelijkheden voor hun ontwikkeling buiten de wijk. Voor FluXus werkte de inzet van rolmodellen met naamsbekendheid om de bekendheid van FluXus in Poelenburg te vergroten en om de drempel voor deelname aan kunst en cultuur te verlagen. Tegelijkertijd leidden de activiteiten met rolmodellen met naamsbekendheid in de context van dit onderzoeksproject niet tot vertrouwensrelaties of (duurzame) begeleiding van jongeren met zwaardere problematiek.

Hoewel jongerenwerkers door jongeren uit de wijk niet genoemd worden als rolmodellen hebben we beschreven hoe jongerenwerkers deze rol, overeenkomstig met inzichten uit recente literatuur, wel vervulden. In paragraaf 8.3.3. hebben we beschreven hoe jongerenwerkers jongeren wisten te bereiken; hoe ze aansloten bij de leefwereld van jongeren als vriend of gelijke, en tegelijkertijd professionele afstand wisten te bewaren waardoor ze grenzen konden stellen, begeleiding konden bieden of een normatief kader konden aanreiken, bijvoorbeeld ten aanzien van vraagstukken op het gebied van sekse- en genderdiversiteit. We hebben beschreven hoe jongerenwerkers in staat waren om vertrouwen op te bouwen in de relatie met jongeren uit de wijk. Ook jongeren die te maken hadden met zwaardere problematiek (bijv. armoede/schulden), konden op deze manier door jongerenwerkers worden begeleid, en werden vervolgens doorverwezen naar de gespecialiseerde hulpverlening (bijv. het Get a grip (schuldhulpverlenings)project van de gemeente).

Anders dan rolmodellen met naamsbekendheid waren jongerenwerkers dus wel in staat om jongeren te bereiken, te begeleiden en door te verwijzen naar de gespecialiseerde hulpverlening als dat nodig was. Aan de basis van de begeleiding van jongeren lag het vertrouwen dat jongerenwerkers in staat waren op te bouwen met jongeren. Tegelijkertijd stelden we vast dat er niet *altijd* sprake was van vertrouwen. Onder een groep jongeren die vooral op straat bereikt werd zorgde een gebrek aan vertrouwen ervoor dat de stap naar het jongerenwerk gehinderd werd. Een gebrek aan vertrouwen dateerde soms van een incident (lang) voor de aanvang van dit onderzoeksproject, en soms was dit gebrek aan vertrouwen gelegen in persoonlijke conflicten tussen jongeren uit de wijk en individuele jongerenwerkers. Met andere woorden: jongerenwerkers *kunnen* als rolmodel helpen om de stap naar het Jeugdteam te verkleinen, maar voor een groep jongeren die vooral op straat bereikt wordt zit (een mix van) persoonlijk en institutioneel wantrouwen deze stap in de weg.

Een derde categorie rolmodellen die we in dit onderzoeksproject onderscheidden waren 'tussenpersonen'. Deze tussenpersonen waren jonge mensen uit de wijk waar jongeren tegenop keken. Tussenpersonen konden een rolmodel zijn omdat jongeren bewonderden wat de tussenpersoon had bereikt, maar was veelal gelegen in de (positieve) uitstraling van deze personen. Vaak waren tussenpersonen jonge mensen uit de omgeving van de jongeren waarvan jongeren wisten dat ze uit een moeilijke situatie kwamen,

en daar op een positieve manier uit waren gekomen. Op die manier konden tussenpersonen goed relateren aan de vragen die jongeren hadden en/of de situaties waar jongeren mee worstelden. De rol die tussenpersonen hadden in de levens van jongeren was die van vertrouwenspersoon. Soms werden jongerenwerkers tot tussenpersonen gerekend, maar vaak was een tussenpersoon juist iemand zonder formele hulpverlenersrol, die wel een luisterend oor bood, en advies gaf, maar zonder te oordelen en/of zonder een bepaald doel voor ogen. Een tussenpersoon is een vriend(in) die ervoor kan zorgen dat jongeren uit de wijk zich gezien en gehoord voelen en hun schaamte overwinnen om hulpverlening te accepteren.

Naast een gebrek aan vertrouwen tussen jongeren die op straat werden bereikt en het jongerenwerk, was er bij aanvang van dit onderzoeksproject sprake van een gebrek aan vertrouwen tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam. Idealiter werken deze twee diensten nauw samen om jongeren die bij het jongerenwerk bekend zijn op tijd door te verwijzen naar gepaste aanvullende hulpverlening mocht dit nodig zijn. In de praktijk zagen we bij aanvang van dit project dat de aanmelding van jongeren bij het Jeugdteam al een tijd stokte. Binnen *Kansrijk Poelenburg* zijn we een speciaal onderzoeks- en adviestraject gestart om verklaringen te zoeken voor deze ontwikkeling. Al snel kwamen er spanningen tussen beiden diensten aan het licht die te maken hadden met de fysieke afstand tussen de twee diensten enerzijds en met misverstanden over en weer rondom de capaciteiten en werkzaamheden van beide diensten. Binnen de context van dit onderzoeksproject zijn gesprekken op gang gebracht tussen medewerkers van de verschillende diensten. Dit leidde tot een positievere ervaring van de verhoudingen tegen het einde van *Kansrijk Poelenburg*.

Op basis van het onderzoek stellen we vast dat de keten van vertrouwen die als vertrekpunt gold voor ons onderzoek, in de praktijk op meerdere punten afweek van de verwachtingen/veronderstellingen. In het bijzonder geeft dit onderzoek nader inzicht in de vertrouwensrelatie tussen de verschillende typen rolmodellen die jongeren toegang geven tot het professioneel voorveld (het jongerenwerk). Waar we veronderstelden dat rolmodellen de stap naar het professioneel voorveld konden verkleinen zagen we in de praktijk dat de relatie tussen jongeren uit de wijk en rolmodellen (ook al was deze positief) niet altijd ruimte gaf voor vertrouwen. Dit gold in het bijzonder voor de rolmodellen met naamsbekendheid. Het gold ook, in mindere mate, voor (individuele) jongerenwerkers die door jongeren uit de wijk niet altijd werden vertrouwd.

Rolmodellen die wel konden rekenen op vertrouwen van jongeren uit de wijk, met name onder de jongeren die op straat werden bereikt, waren 'tussenpersonen'. Van alle partners hadden alleen jongerenwerkers (goed) contact met tussenpersonen. Tussenpersonen gingen soms heel zelfstandig te werk, soms wilden ze graag iets doen, maar worstelden ze met de vraag hoe ze iets konden betekenen voor jongeren uit de buurt. Tegelijkertijd worstelden jongerenwerkers in dit onderzoek met de vraag wanneer en hoe ze tussenpersonen konden ondersteunen bij het pakken van deze rol. Een mogelijke vraag voor vervolgonderzoek zou kunnen zijn welke strategieën het jongerenwerk kan hanteren om tussenpersonen te bereiken en te begeleiden. In het volgende hoofdstuk doen we hiervoor vast suggesties.

10 Aanbevelingen

Op basis van de conclusies van het onderzoeksproject *Kansrijk Poelenburg* doen we hieronder een aantal aanbevelingen. Hierbij staat wederom het concept van de 'keten van vertrouwen' centraal. Kortgezegd hebben we in de conclusie weergegeven dat het contact tussen verschillende schakels van deze keten niet altijd soepel verloopt. Dit betreft het contact tussen het jongerenwerk en jongeren uit de wijk die bereikt worden op straat enerzijds, en het contact tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam anderzijds. Hieronder geven we een aantal aanbevelingen die betrekking hebben op het werken aan vertrouwen in de keten als geheel, en aan de bovengenoemde relaties in het bijzonder.

Investeren in de keten van vertrouwen

Naast dat er dingen verbeterd kunnen worden in Poelenburg, laat dit onderzoek zien dat er in Poelenburg veel dingen goed gingen. Al onze partners waren betrokken bij het benaderen en bereiken van jongeren uit de wijk met culturele, sport- en andere activiteiten gericht op weerbaarheid, professionele vorming en plezier. Soms werd hierin ook constructief samengewerkt. Het meidenfestival waar voorafgaand en tijdens dit onderzoeksproject een editie van werd georganiseerd was daarvan een goed voorbeeld. Dit festival werd door alle partners als positief ervaren. Tegelijkertijd hebben we gezien dat niet alle partners elkaar even goed wisten te vinden, en dat de communicatie niet altijd even soepel verliep. Hiervan hebben we de relatie tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam uitvoerig besproken, maar we observeerden ook dat zich soms spanningen voordeden tussen andere partners.

Omdat vertrouwen aan de basis ligt van de gang van jongeren in kwetsbare situaties naar de gespecialiseerde opvoedondersteuning, is het belangrijk dat er in de gehele keten van vertrouwen geïnvesteerd wordt, waarbij er kennis is over en weer ten aanzien de werkzaamheden en capaciteiten van de verschillende partners, en partners erop kunnen vertrouwen dat anderen hen kunnen bereiken en inzetten waar nodig. Het voortzetten en/of uitbreiden van evenementen zoals het meidenfestival (waarbij een gelijkwaardige

rol voor ieder van de partners vooraf is afgestemd) biedt niet alleen een mogelijkheid voor partners om hun samenwerking kracht bij te zetten, maar ook om aan jongeren uit de wijk te laten zien dat verschillende partners in de keten niet alleen werken; dat er samenwerking en uitwisseling bestaat tussen de verschillende partners.

Erkenning voor Jongerenwerk als spil in het werken met rolmodellen en het bereiken van jongeren

Dit onderzoek biedt inzicht in de manier waarop partners in Poelenburg met elkaar en met rolmodellen samenwerken om jongeren te bereiken. We hebben daarbij gezien dat jongerenwerkers als een spil fungeerden in het werken met rolmodellen: voor zover jongerenwerkers zelf geen rolmodellen waren, stonden zij in contact met lokale rolmodellen, en konden zij deze rolmodellen (met naamsbekendheid) mobiliseren voor activiteiten. Soms waren dit hun eigen activiteiten, maar vaak waren dit ook activiteiten ten bate van andere partners, in het bijzonder FluXus en het Sportbedrijf Zaanstad. In deze rapportage hebben we de waarde van deze activiteiten voor jongeren, in het bijzonder met betrekking tot het bieden van (loopbaan)perspectief uitgebreid beschreven.

Jongerenwerkers waren zelf ook rolmodellen. Door het aanbieden van activiteiten op straat, op school en in De Poelenburcht zijn jongerenwerkers bekenden in de buurt en hebben ze het vertrouwen van een grote groep jongeren. Naast het aanbieden van (inspirerende) activiteiten, lukte het hen in de context van het onderzoeksproject ook om jongeren met complexere problematiek te begeleiden naar het Jeugdteam of andere specialistische hulpverlening. Het goed functioneren van het jongerenwerk is essentieel voor het bereiken en begeleiden van jongeren in Poelenburg. Naast erkenning en waardering voor deze spilfunctie is het belangrijk dat wordt nagedacht over manieren waarop het bondgenootschap tussen jongeren uit de wijk en het jongerenwerk gewaarborgd kan worden.

Aandacht voor relatie Jongerenwerk - Jeugdteam

In aanvulling op bovenstaande aanbeveling is het belangrijk dat er aandacht besteed wordt aan (het verbeteren of bestendigen van) de relatie tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam. Ponzoni (in Kleiss, 2022) noemt dat het voor het vertrouwen tussen jongeren en instituties belangrijk is dat er in de samenwerking tussen de verschillende partners sprake is van vertrouwen. Zij noemt hierbij tevens dat er in elke schakel sprake is van 'wederzijds leren, oog voor elkaars expertise en het voeden van een vertrouwensband' (idem). Voor het onderzoek naar de relatie tussen het jongerenwerk en het Jeugdteam hebben we sterk geleund op het werk van student Andrea Hoogendoorn (2022). Hieronder nemen we haar concrete aanbevelingen om tot een betere samenwerking tussen beide diensten te komen over.

Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het onderzoek van Hoogendoorn is, in lijn met het advies van Ponzoni (in Kleiss, 2022), om te investeren in een kijkje in de keuken van de ander:

'Om van elkaar echt te weten wat je doet en vooral ook hoe je gebruik kan maken van de kennis en kunde van je collega's van het andere team, is meelopen een goed middel. Het Jeugdteam gaat op huisbezoeken. Als jongerenwerker meegaan op een dergelijk bezoek kan dat inzicht geven in de waarde

van dat werk. Andere voorbeelden waarbij je elkaar en elkaars werk beter kunt leren kennen zijn een open dag van het jongerenwerk. Nodig ook het Jeugdteam uit. Maandelijks gezamenlijk lunchen, met of zonder thema: organiseert het jongerenwerk een speciale activiteit? Nodig het Jeugdteam uit om even binnen te wandelen. Weet wie de ander is en wat de ander doet zodat je weet bij wie je even kunt binnenlopen om wat te vragen'.

Andere aanbevelingen van Hoogendoorn (2022) vallen uiteen in aanbevelingen die betrekking hebben op het verbeteren van de relaties onderling en aanbevelingen die betrekking hebben op de communicatie over de werkzaamheden van de beide diensten naar en met jongeren.

| **Weet van elkaar wat je doet:** Zorg dat je van elkaar weet waar je mee bezig bent; projecten over het jonge kind en interventies voor ouders rondom opvoedproblematiek dragen bij aan een gezonde ontwikkeling van de kinderen en dat is een investering in de jongeren van morgen. Leer elkaar hierin te kennen en te waarderen. Is er een thema dat in de wijk of in de samenleving of onder de jongeren speelt en het is een onderwerp waar een van de medewerkers uit een van de teams expert in is? Nodig elkaar uit of consulteer elkaar. Nodig elkaar uit bij evenementen zodat de zichtbaarheid onderling maar ook naar de jongeren toe wordt vergroot.

| **Communiceer over succes en bespreek misverstanden:** Spreek elkaar niet alleen aan als er dingen misgaan, maar ook als er dingen goed gaan. Als er misverstanden bestaan, bespreek deze direct en los ze op. Het centrale idee is niet te praten over elkaar, maar met elkaar.

| **Werk aan het beeld van het Jeugdteam:** De jongeren die het Jeugdteam kennen vanuit interventies binnen het gezin in hun kindertijd moeten het Jeugdteam leren kennen als een plek waar ze terecht kunnen, ook nu ze ouder worden. Uit de eerste gesprekken met de jongeren komt naar voren dat ze niet weten dat ze bij het Jeugdteam terecht kunnen. Daarover moeten ze geïnformeerd worden door jongerenwerkers. Dat veronderstelt ook dat er vertrouwen is tussen beiden teams: als jongerenwerkers (medewerkers van) het Jeugdteam niet vertrouwen, straalt dat af op de beeldvorming van het Jeugdteam onder jongeren.

| **Vergroot jongerenparticipatie:** Geef jongeren een stem bij het inrichten van de toeleiding naar het Jeugdteam. Laat ze meepraten over wat door hen als prettig en veilig wordt ervaren en zorg dat je daar in de uiteindelijke uitvoering ook rekening mee hebt gehouden. Zo zien de jongeren dat je ze serieus neemt en recht doet aan hun mening en wensen.

Aandacht voor sekse en gender

Een van de probleemstellingen bij aanvang van dit onderzoek was dat er te weinig ruimte is in het jongerenwerk voor jongeren met een lhbtqia+-achtergrond. In dezelfde vergadering waar dit ter sprake kwam, werd naar voren gebracht dat het bespreekbaar maken van dit onderwerp, vanwege de gevoeligheid daarvan, ingewikkeld zou zijn. Tegelijkertijd constateerden we tijdens het veldwerk dat er wel degelijk animo was onder jongeren om het over onderwerpen gerelateerd aan sekse en genderdiversiteit te hebben. Jongeren uit de wijk 'gebruikten' jongerenwerkers als toetssteen voor hun ideeën over deze onderwerpen en gingen hierover graag met hen in discussie. Deze discussies vonden

plaats in een open en vriendschappelijke sfeer waarin respect werd getoond voor verschillende standpunten. We hebben ook gezien hoe jongerenwerkers, vanuit hun positie als vertrouwenspersoon, jongeren soms uitdaagden om na te denken over hun standpunten omtrent sekse en genderdiversiteit.

Met andere woorden: jongerenwerkers kunnen rolmodellen zijn op het gebied van sekse en genderdiversiteit. Tegelijkertijd blijft het de vraag of de context van Poelenburg / De Poelenburch voldoende ruimte/veiligheid biedt om het gesprek hierover met jongeren aan te gaan. Met name een grootstedelijke machocultuur die in de buurt heerst, hindert een open gesprek over verschillende vormen van mannelijk- en vrouwelijkheid. Om deze reden is bij ZonMw een aanvraag gedaan met de titel *'Gendergelijk Poelenburg: Mannenemancipatie voor en door jongerenwerkers en jongeren in wijkgericht werken'*. Het onderzoeksvoorstel dat ten grondslag ligt aan deze aanvraag omvat een training voor jongerenwerkers in mannenemancipatie en de inzet van jongerenwerkers in het opzetten van activiteiten met jongeren om onderwerpen gerelateerd aan sekse en genderdiversiteit bespreekbaar te maken. Dit project loopt tot juni 2024, maar het is raadzaam om tijdig op zoek te gaan naar een vervolg op dit project om de impact daarvan op het jongerenwerk te verduurzamen.

Aandacht voor de relatie tussenpersonen – jongerenwerkers

In de keten van vertrouwen die nodig is om jongeren in beeld te krijgen bij het Jeugdteam mist een duidelijke strategie om jongeren te bereiken via tussenpersonen die jongeren, met name jongeren die op straat worden bereikt, wel vertrouwen. Het jongerenwerk stond vaak wel in contact met deze tussenpersonen, maar miste concrete handvaten om deze jongeren in te zetten in het preventieve jongerenwerk.

Het is misschien ook de vraag of het de taak is van het jongerenwerk om jongeren die behoren tot een subgroep van '(hoog) risicojongeren' te bereiken en te begeleiden. In zijn 'position paper' uit 2022 beschrijft Jan-Dirk de Jong hoe het jongerenwerk (en ook het straathoekwerk) niet is toegerust om de jongeren die voor de meeste overlast zorgen in een wijk te bereiken⁹. Voor deze groep pleit De Jong (idem) voor een andere, meer specialistische vorm van jongerenwerk. Een vorm van jongerenwerk die minder gericht is op het begeleiden van jongeren naar specialistische hulpverlening op het moment dat er sprake is van urgente hulpvragen op het gebied van schulden, werk/opleiding of gedragsproblemen, maar die jongeren ondersteunt in de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie.

Deze oproep komt overeen met de oproep van een jongere in ons onderzoek die beschrijft dat hij en de jongeren waar hij mee omgaat behoefte hebben aan een vriend; aan iemand die hen vraagt naar hun plannen voor de toekomst zonder dat de nadruk ligt op een gericht doel, of een plan van aanpak. In zijn position paper (2022) pleit De Jong voor onderzoek naar praktijkgericht onderzoek naar een speciale vorm van jongerenwerk voor de 2%. Hij noemt daarbij expliciet de inzet van lokale rolmodellen in de leefwereld van de jeugd. Deze zogenaamde 'street-oriënted role models' (De Jong, 2016) zijn rolmodellen met een lokale achtergrond die daarnaast goed op de hoogte zijn van gedrag en codes binnen de straatcultuur (idem).

⁹ Om de stigmatiserende term (hoog-)risicojeugd te vermijden, beschrijft De Jong deze groep als de '2%'. Deze benaming is gebaseerd op een globale inschatting van het aandeel dat deze jeugd uitmaakt van de totale jeugd in een stadsdeel (De Jong, 2022)

De resultaten van het onderzoek van De Jong ten aanzien van de inzet van 'street-oriënted role models' (2016) zijn veelbelovend in de zin dat de inzet van deze rolmodellen tegemoet komt aan de behoefte van jongeren om zich gezien en gehoord te voelen door, en zich thuis en betekenisvol te voelen bij of in de relatie tot een volwassene (idem). Tegelijkertijd is er nog veel onbekend over de inzet van street-oriënted role models. Zo is het bijvoorbeeld de vraag wie in welke context precies street-oriënted role models zijn; welke kenmerken en vaardigheden zo'n rolmodel moet hebben voor welk type activiteiten ze ingezet kunnen worden. Daarnaast stelt De Jong zich de vraag hoe de samenwerking tussen street-oriënted role models en professionele organisaties eruit moet zien.

Dit onderzoek draagt enerzijds bij aan een nadere beschrijving van 'street-oriënted role models' in de context van Poelenburg, en hoe ze te werk gaan. Anderzijds voegt dit onderzoek zich bij de oproep van De Jong (2016, 2022) om te investeren in onderzoek naar de (on)mogelijkheden van samenwerkingen tussen professionele organisaties en (lokale) 'street-oriënted role models'. Het onderzoek naar *Kansrijk Poelenburg* vergroot daarvoor de basis van beschikbare praktijkkennis.

Onderzoek naar praktijk van SK Coaching

In aanvulling op het vorige punt deed tijdens de uitvoering van het onderzoeksproject *Kansrijk Poelenburg* sportorganisatie SK Coaching zijn intrede in Poelenburg. Sinan Kelebek, de oprichter van SK Coaching coacht en begeleidt jongeren in verschillende wijken, en zet sport in als middel om op een laagdrempelige manier in contact te komen met verschillende doelgroepen. Anders dan bij het Sportbedrijf Zaanstad is het aanbieden van sportactiviteiten dus geen doel van SK Coaching, maar een manier om met jongeren in contact te komen.

Tijdens het onderzoeksproject hadden we de gelegenheid om Sinan Kelebek uitgebreid te spreken over zijn werkzaamheden in de wijk. Daarbij gaf Sinan aan gebruik te maken van zijn ervaringskennis op het gebied van opgroeien in een situatie van achterstand om jongeren te bereiken. Daarin verschilde Sinan niet van (andere) jongerenwerkers. Waarin SK Coaching zich onderscheidde van het jongerenwerk was zijn aanpak: jongeren uit de wijk werden door Sinan begeleidt op het gebied van sport en opgeleid als rolmodel voor andere jongeren uit de wijk. Dat wil zeggen, Sinan ging niet met hen aan de slag om oplossingen te zoeken voor de problemen waar deze jongeren mee te maken hadden, maar werkte met hen aan hun persoonlijke ontwikkeling, en coachte hen in de richting van maatschappelijke participatie. Daarnaast was Sinan 24/7 bereikbaar voor jongeren. Deze intensieve manier van werken waarbij de nadruk ligt op erkenning en activatie / maatschappelijke participatie, is mogelijk een manier waarop tussenpersonen begeleidt kunnen worden om zich in te zetten in de keten van vertrouwen.

Hoewel SK Coaching door de gemeente was aangesteld om met risicojongeren in de wijk aan het werk te gaan, in aanvulling op het jongerenwerk, bestond er een positieve samenwerking tussen deze twee organisaties. Dat wil zeggen dat het gevoel van concurrentie vanuit het jongerenwerk waarvan De Jong (2022) beschrijft dat het dit soort samenwerkingen kan opbreken, ontbrak. Jongeren die door Sinan werden begeleid, kwamen ook in contact met het jongerenwerk, en SK Coaching en het jongerenwerk wisselden

informatie uit op het moment dat er incidenten waren met jongeren die door SK Coaching werden begeleid. Sinan gaf aan er op deze manier naar te streven om een netwerk van ondersteuning voor jongeren te creëren waarbij jongeren weten dat er altijd iemand in de wijk is die ze kent, die ze ziet, en die op ze let. Onderzoek naar de praktijk van SK Coaching in Poelenburg kan mogelijk bijdragen aan een grotere basis van praktijkkennis over initiatieven die het gat kunnen dichten tussen het jongerenwerk en de 2%.

11 Discussie

Het onderzoeksproject *Kansrijk Poelenburg* geeft inzicht in de samenwerking tussen jeugdprofessionals en rolmodellen in Poelenburg, Zaanstad. De wijk Poelenburg is vergelijkbaar met andere 'probleemwijken' in grootstedelijke gebieden. In deze wijken, waar veel jongeren wonen die te maken hebben met multi-problematiek is het voor professionals in het voor- en achterveld, zelfs in samenwerking met lokale rolmodellen moeilijk om jongeren die ondersteuning nodig hebben, tijdig te bereiken. In deze rapportage hebben we gewerkt met de 'keten van vertrouwen' als uitgangspunt voor het begrip van de relatie tussen jongeren en de professionele opvoedondersteuning. Door het onderzoek werden wij ook (deels) onderdeel van deze keten, waarbinnen het vertrouwen voor onderzoekers van een grootstedelijk onderwijsinstituut niet vanzelfsprekend was en de overbelasting onder jeugdprofessionals door een te grote caseload structureel.

Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van dit onderzoek, was dat we als onderzoekers het vertrouwen konden winnen van onze partners en van de jongeren in de wijk. Omdat de nadruk in de aanvraag ligt op het actiegericht karakter van dit onderzoek, hebben we onszelf steeds de vraag gesteld: hoe kunnen wij concreet van betekenis zijn in de praktijk van onze partners om bij te dragen aan het versterken van het preventief en wijkgericht werken?

Met deze vraag in het achterhoofd hebben we ingezet op een participatief observatieonderzoek waarbij een van de onderzoekers actief deelnam aan vergaderingen en activiteiten van het jongerenwerk. Hoewel vanaf het begin duidelijk was dat deze onderzoeker *als onderzoeker* deelnam aan de vergaderingen en activiteiten lukte het haar om deel te worden van het team van jongerenwerkers die actief zijn in De Poelenburcht en in de wijk. Daarbij nam zij actief deel aan praktijken van het jongerenwerk die niet direct gelinkt waren aan haar onderzoekstaken: het bijspringen tijdens activiteiten in verband met onderbezetting, het oppakken van organisatorische taken waar nodig en/of het helpen zoeken naar oplossingen bij problemen die binnen de expertise van de onderzoeker liggen (zoals het aanspreken van haar netwerk

in de culturele sector ten behoeve van activiteiten, of het meedenken en/of adviseren over onderwerpen rondom sociale veiligheid in relatie tot teamleden en/of jongeren).

Deze manier van werken voedde het vertrouwen tussen de hoofdonderzoeker en het jongerenwerk. Dat er vertrouwen is binnen het onderzoeksveld wil nog niet zeggen dat het ook makkelijk is om jongeren te bereiken. De betrokkenheid van jongeren bleef een punt van aandacht gedurende het hele project. Er werden op verschillende momenten, in verschillende contexten veel jongeren bereikt, maar we bereikten hen niet altijd met activiteiten. Ook niet als we daarbij samenwerkten met het jongerenwerk en/of lokale rolmodellen. De toegang tot activiteiten was (uiteraard) vrijblijvend. Dit maakte de drempel om (laat) af te zeggen heel laag. Dat betekende dat we soms activiteiten uitvoerden voor weinig jongeren, of dat er helemaal geen jongeren kwamen opdagen. Iets simpels als het weer kon ons soms tegenzitten.

We leerden ook dat het niet altijd goed te voorspellen is welke rolmodellen jongeren aanspreken en welke niet. Ook als jongeren zelf aangaven iemand als rolmodel te zien, kwamen ze niet altijd af op een activiteit. Sommige rolmodellen spreken jongeren aan omdat ze een bijzonder talent hebben, en/of omdat ze een bijzonder verhaal hebben, maar dat betekent niet altijd dat jongeren bereid zijn om hun vrije middag op te geven om naar dit rolmodel te luisteren. Ook rolmodellen zelf waren niet altijd makkelijk te bereiken. We hebben in deze rapportage beschreven hoe jonge rolmodellen die we benaderden zichzelf niet altijd als rolmodel zagen, en daarom niet deel wilde nemen aan activiteiten, maar ook hoe de organisatie van activiteiten zich lastig liet combineren met een drukke agenda van rolmodellen.

Door jongeren en rolmodellen op laagdrempelige manieren te benaderen, via jongerenwerkers in hun netwerk of via sociale media, kwamen we met hen in gesprek over hun voorkeuren voor de planning, de inhoud en inrichting van activiteiten. Jongeren werden vooral bereikt door aan te sluiten en deel te nemen aan bestaande activiteiten, maar ook via scholen. Met hen voerden we gesprekken over hun voorkeuren met betrekking tot rolmodellen en activiteiten en eventuele obstakels die ze ondervonden bij het deelnemen aan activiteiten. Zo was het voor jongeren soms lastig om een activiteit in de avond of op een locatie buiten Poelenburg (zoals FluXus) bij te wonen. In overleg met het jongerenwerk zorgden we dan voor een busje om jongeren mee te vervoeren naar de locatie van de activiteit. Ook brachten we activiteiten op locaties waarvan we wisten dat jongeren er zouden zijn, en zich veilig zouden voelen, zoals tijdens het meidenwerk of op school.

De praktijk van kwalitatief onderzoek is vaak onvoorspelbaar. Dat geldt zeker in wijken zoals Poelenburg. Daarbij past een flexibele houding. Tegelijkertijd valt er veel voor te zeggen om de onderzoeker in deze settings te benaderen als onderdeel van de keten van vertrouwen. Zeker in relatie tot jongeren die wellicht weinig vertrouwen hebben in vertegenwoordigers van sociale voorzieningen, laat staan in vertegenwoordigers van onderwijs en onderzoek. In een overbelaste praktijk werkten we aan het vertrouwen van jongeren door hen op laagdrempelige manieren te benaderen en rekening te houden met hun wensen en obstakels voor deelname aan activiteiten en aan het vertrouwen van onze partners door aanwezig te zijn en te ondersteunen waar dat kon.

12 Referenties

Abdallah, S., Kooijmans, M., & Sonneveld, J. (2016). *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren: ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk*. Coutinho.

Abdallah, S., Kooijmans, M., & Raven, T. (2013). *Perspectieven op talentontwikkeling in het jongerenwerk: Succeservaringen, rolmodellen en het rechte pad*.

Abdallah, S. E., Ponzoni, E., & Prins, J. (2022, 9 december). Luisteren naar de verhalen van jongeren in tussenposities. *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*.

Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., van der Velden, T., & de Goede, M. (2021). *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. (5 ed.) Noordhoff Uitgevers.

Buurman, K. A., & De Graaff, B. G. J. (2009). *Voorbeeld doet volgen? Rolmodellen van (radicaliserende) moslimjongeren in Nederland*. Centrum voor Terrorisme en Contraterrorismestudies.

De Jong, J. D. (2013). *Rolmodellen en het risico op recidive. De inzet van een mentor als positief rolmodel ter vermindering van criminaliteit en recidive van jonge Amsterdamse veelplegers*. Rebond/Gemeente Amsterdam, Directie Openbare Orde en Veiligheid (OOV).

De Jong, J. D. (2014). *De denktank: rolmodellen en jeugdgroepen*. Rebond/Ministerie van Veiligheid en Justitie.

De Jong, J. D. (2016). The real deal: On positive, street-oriented role models in response to Dutch gangs and youth at risk. *Gang Transitions and Transformations in an International Context*, 235-253.

- De Winter, M. D., & Kroneman, M. (2003). *Participatief jeugdonderzoek. Uitdaging voor wetenschap en beleid*. Van Gorcum
- De Wit, N. J., De Jong, J. D., & Mulder, E. (2019). *Gewoon normaal: Het belang van professionele eigenheid in de bejegening van risicojongeren*.
- Dedding, C., Jurrius, K., Moonen, X., & Rutjes, L. (2013). *Kinderen en jongeren actief in wetenschappelijk onderzoek. Ethiek, methoden en resultaten van onderzoek met en door jeugd*. Lannoo Campus.
- Denkers, A., & De Jong, J. D. (2020). Delinquentie, vrienden en 'boosheid met liefde'. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62(2-3).
- Hoogendoorn, A. (2022). *Er is wil aan de overkant. Aanbevelingen voor het Jeugdteam en het Jongerenwerk in Poelenburg/Peldersveld over hoe ze zich tot elkaar kunnen verhouden om de jongeren uit de wijk zo optimaal mogelijk te ondersteunen*. Hogeschool Inholland.
- Hurd, N. M., & Zimmerman, M. A. (2014). An analysis of natural mentoring relationship profiles and associations with mentees' mental health: Considering links via support from important others. *American Journal of Community Psychology*, 53, 25-36.
- Kansen Pakken: Pact Poelenburg Peldersveld 2020-2040 (2019). Beschikbaar via <https://zaanstad.raadsinformatie.nl/modules/3/agendavoorraad/535858>
- Kleiss, E. (Host). Sitara (nr. 3). In Podcast: Kracht van Ontmoeting. Geraadpleegd op 19 maart 2022, van De Kracht van Ontmoeting | Inholland.
- Kleiss, E. (Host). (2022, 20 juni) Aflevering 3: Sitara (Nr. 3) [Podcastaflevering]. In *Kracht van Ontmoeting*. Inholland. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van <https://www.inholland.nl/onderzoek/onderzoeksprojecten/de-kracht-van-ontmoeting/>
- Kuiper, C., Ter Beek, E., Pannebakker, F., & Van Harten, L. (2018). Actieonderzoek als leidraad om te transformeren? Een voorbeeld uit de praktijk. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 96, 324-326.
- Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (2018). *Cultureel Vermogen*. Beschikbaar via Cultureel Vermogen - LKCA
- Levvel (2023). *Big5 voor jongeren, wat heb je nodig?* Beschikbaar via Big 5 voor jongeren - wat heb je nodig? | Levvel
- Lieshout, V. F., Jacobs, G. C., & Cardiff, S. (2017). *Actieonderzoek. Principes van verandering in zorg en welzijn*. Van Gorcum.
- Lockwood, P., Jordan, C. H., & Kunda, Z. (2002). Motivation by positive or negative role models: regulatory focus determines who will best inspire us. *Journal of personality and social psychology*, 83(4), 854.
- Manders, W., Metz, J., & Todorović, D. (2019). *Checklist voor het begeleiden van interacties tussen jongeren door jeugdprofessionals*. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

- Metz, J., & Sonneveld, J. (2018). *Methodisch werken in het jongerenwerk*. Hogeschool van Amsterdam, Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie.
- Migchelbrink, F. (2018). *Handboek praktijkgericht onderzoek*, 13. Uitgeverij SWP.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, ministerie van Veiligheid en Justitie en Vereniging Nederlandse Gemeenten (2013). *Stelselwijziging jeugd; Hooflijnen wetsvoorstel Jeugdwet*. Ministerie VWS, Ministerie V&G en VNG.
- Nanninga, M. (2018). *Children's and adolescents' enrolment in psychosocial care: determinants, expected barriers, and outcomes*. Rijksuniversiteit Groningen.
- Nederlands Jeugdinstituut (2019) 'Wat is jongerenwerk?'. Beschikbaar via Wat is jongerenwerk? | Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)
- Peters, K., Steffens, N. K., & Morgenroth, T. (2018). Superstars are not necessarily role models: Morality perceptions moderate the impact of competence perceptions on supervisor role modeling. *European Journal of Social Psychology*, 48(6), 725-746.
- Reason, P., & Bradbury, H. (Eds.). (2001). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice*. Sage.
- Sieckelinck, S., & Kaulingfreks, F. (2022). *Speelruimte voor identiteit: Samenwerken aan veerkrachtige identiteitsvorming van jongeren*. Amsterdam University Press.
- Smedema, S. (2020). *Jongeren in Poelenburg/ Peldersveld*. Hogeschool Inholland.
- Sonneveld, J., Metz, J., & Manders, W. (2019). *De preventieve kracht van het jongerenwerk. Bijdrage aan de transformatiedoelen van de Jeugdwet*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.
- Sonneveld, J., Metz, J., Schalk, R., & Van Regenmortel, T. (2021). Samenspel tussen jongerenwerk en specialistische jeugdzorg: Groeikansen voor persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie. *Jeugd in Ontwikkeling*.
- Sonneveld, J., Metz, J., & Manders, W. (2019). *De preventieve kracht van het jongerenwerk: bijdrage aan de transformatiedoelen van de Jeugdwet*. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.
- Stanton-Salazar, R. D., & Spina, S. U. (2003). Informal mentors and role models in the lives of urban Mexican-origin adolescents. *Anthropology & Education Quarterly*, 34(3), 231-254.

Van der Ploeg, I. (2022). *Adviesrapport Hoe kunnen jongvolwassenen (18+) in de wijk Poelenburg/Peldersveld met ervaring op het gebied van armoede/schulden, jeugdprofessionals in de wijk (Sociaal Wijkteam en Jeugdteam) adviseren in/assisteren met het bereiken en mogelijk begeleiden van jongeren in de wijk met problemen op dit gebied* [Afstudeerproject]. Hogeschool Inholland.

Van der Zouwen, T. (2018). *Actieonderzoek doen*. Boom.

Veenbaas, R., Noorda, J., & Ambaum, H. (2011). *Handboek modern jongerenwerk. Visie, methodiek en voorwaarden*. VU Uitgeverij.